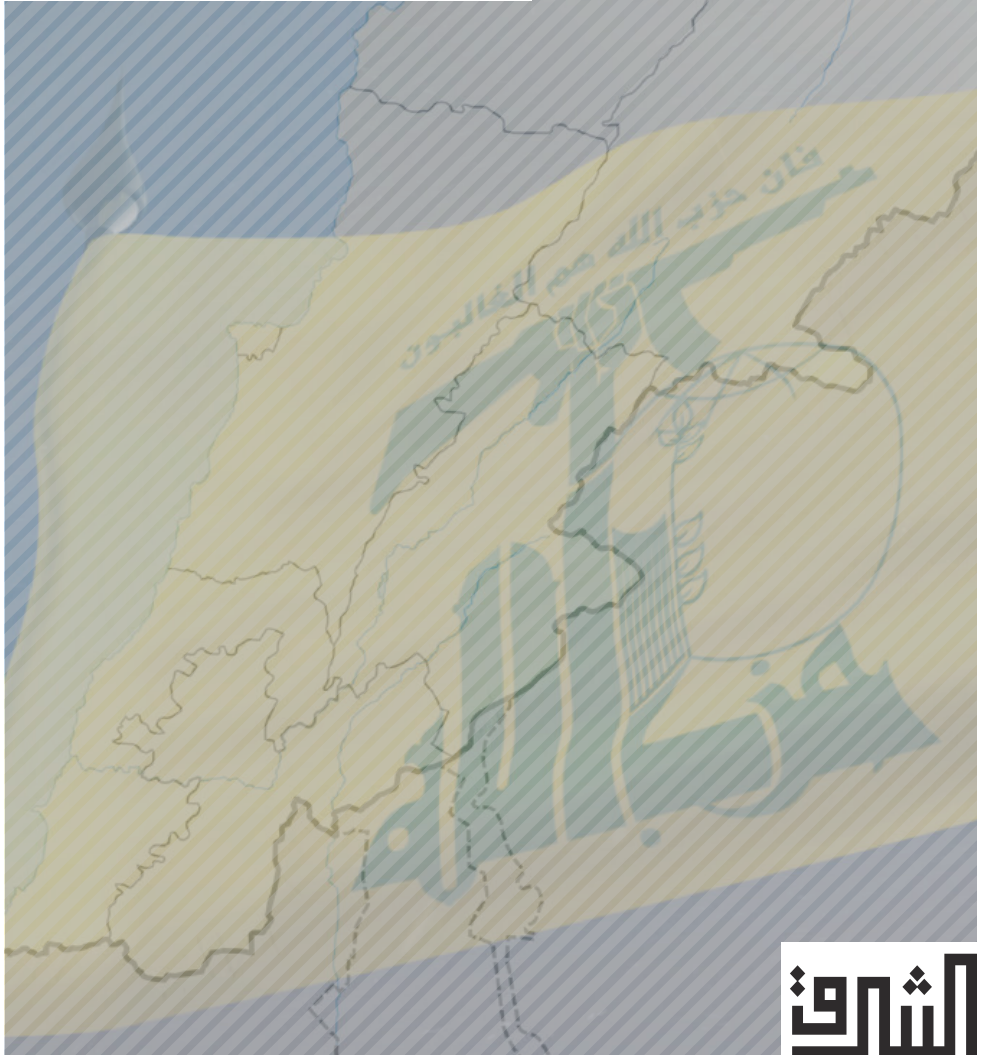


# LÜBNAN'IN HİZBULLAH İKİLEMİ

Kasım 2017 | **MONA ALAMI**



ALSHARQ FORUM RAPOR

الشرق  
مشرق  
ALSHARQ FORUM



# LÜBNAN'IN HİZBULLAH İKİLEMİ

Mona Alami

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellif(ler)ine aittir.

Telif hakkı © 2017, Al Sharq Forum  
Her hakkı saklıdır.  
Tasarım: Jawad Abazeed  
Türkiye'de basılmıştır.

Bu yayının tüm hakları Al Sharq Forum'a aittir. Al Sharq Forum'un izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt, bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Adres: Yenibosna Merkez Mahallesi, 29 Ekim Caddesi.  
İstanbul Vizyon Park A1 Blok, Kat:6 No.:52 34197  
Bahçelievler / İstanbul / Türkiye.  
Telefon: +902126031815  
Faks: +902126031665  
E-posta: info@sharqforum.org



## İçindekiler

<b>Yönetici Özeti</b>	<b>4</b>
<b>Giriş</b>	<b>5</b>
<b>I. Hizbullah'ın Lübnan Devletiyle Olan İlişkileri</b>	<b>7</b>
<b>II. Hizbullah ve Lübnan Siyasal Sistemi</b>	<b>13</b>
<b>III. Hizbullah'ın Güvenlik Kurumları İçerisindeki Rolü</b>	<b>20</b>
<b>IV. Hizbullah'ın Tehdit ve İş Birliği Politikası</b>	<b>22</b>
<b>V. Hizbullah'ın Yabancı Lejyonları</b>	<b>25</b>
<b>VI. Hizbullah'ın Bölgesel Rolü ve Lübnan Üzerinde Artan Baskı</b>	<b>27</b>
<b>VII. Sonuç: Lübnan'ın Hizbullah'a Yönelik Şizofrenik Yaklaşımı</b>	
<b>Uzun Vadede Sürdürülebilir mi?</b>	<b>30</b>
<b>Referanslar</b>	<b>33</b>
<b>YAZAR HAKKINDA</b>	<b>38</b>
<b>AL SHARQ FORUM HAKKINDA</b>	<b>38</b>



## Yönetici Özeti

Lübnan Başbakanı Saad Hariri'nin İran'ı, ülkesinin iç işlerine karışmakla suçlayarak 4 Kasım günü' istifasını duyurması Orta Doğu'yu kasıp kavuran bir hadisedir. İstifa açıklamasının Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da yapıldığı göz önüne alındığında Hariri'nin açıklaması; Suudilerin, ezeli düşman olarak kodladıkları İran ile mücadelesini genişletme kararının ve Lübnan'da muhtemelen yeni bir anlaşmanın uygulamaya konulacağına da altını çiziyordu.

İstifa açıklamasında Hariri, İran'a ve İran'ın Lübnan'daki müttefiki Hizbullah'a dönük sert bir kınama mesajına da yer verdi. Ancak Hizbullah, bilindiği üzere Şii militanlardan oluşan bir grup olduğu gibi, daha önce Hariri'nin de liderlik ettiği ulusal birlik hükümeti koalisyonunun ortaklarından biri olan ve aynı zamanda 30 sandalye ile temsil gücüne sahip bir siyasi partidir de. Buna karşın Lübnan mezhepsel bir siyasi sisteme göre idare ediliyor. Şii nüfuz gücü olarak Hizbullah ve İran en önemli bloku oluştururken diğer blok, Suudi Arabistan ile ve üçüncü blok ise diğer Arap ülkeleri ve Batı dünyası ile benzer siyasi gündem başlıklarını paylaşıyor.

2016 yılına gelindiğinde Lübnan'daki birbirine rakip bu 3 blok, temel olarak anlaşmazlıklarını bir kenara bırakıp bir birlik hükümetine katılma konusunda anlaşmışlar. 2000 yılına kadar Lübnan'ın güneyindeki İsrail işgaline karşı mücadele veren Hizbullah, dinamik militan güçleri sayesinde şu an için en güçlü grubu oluşturuyor ve 2013 yılından beri Suriye'de İran'ın bir anlamda destek gücü olma işlevi görüyor. Hariri; "İran nereye yerleşse oraya bir düzensizlik, zarar ve yıkım getiriyor. Bu, Arap ülkelerinin iç işlerine karışmasından da anlaşılabilir" derken İran'ın bölgedeki ellerinin kesilmesi gerektiğini de sözlerine eklemişti.

Beyrut'a dönüşünde "Arap kardeşlerimizle olan ilişkilerimiz esas olmalı ve bu, yalnızca sözde değil, sahaya dönük yaklaşımlarımızda da kendisini göstermelidir. Bununla birlikte Lübnan'ın gerçek bir bağımsızlık vizyonuna sahip olmasını mümkün kılacak her yolun takipçisi olmalıyız"<sup>2</sup> diyerek görece uzlaşmacı mesajlar veriyordu. Fakat Hizbullah'ın uzun süredir müttefiki olan Michel Aoun'un Cumhurbaşkanı seçildiği 2016 seçimlerinden bu yana zımni bir dokunulmazlık ve geniş bir imtiyaz hakkına sahip olması, Hariri'nin geleceği için bir belirsizlik taşıyor. Dolayısıyla bir anlamda altın çağını yaşadığı bir dönemde Hizbullah, Lübnan'ın çeşitli bölgelerinde etkisini arttırdı. Bu makale, Hizbullah'ın gücünü ve ülkenin dokusunu tehdit edebilecek son gelişmeler ışığında, dağlar ülkesi Lübnan'ın Hizbullah'a dair yaşadığı ikilemi mercek altına alıyor.

## Giriş

Sünni Başbakan Refik Hariri'nin 2005'te öldürülmesinden (bu suikast, Hizbullah üyelerinden 4'üne isnat edilmişti<sup>3</sup>) sonraki 10 yıl boyunca fırtınalı bir dönem yaşayan Lübnan Hizbullah'ı bugün, Lübnan'daki mevcut siyasal sistem içerisinde altın çağını yaşıyor. Daha önce El Kaide'ye bağlı olan Hayat Tahrir el Şam'a (HTŞ) karşı Arsal'ın dağlık bölgesinde bu yaz başlattığı operasyon, Hizbullah'ın Lübnan'ın savunma ve güvenliğindeki tartışmasız tekeline ortaya koyması bakımından bir mihenk taşıydı. Bunu takip eden Ağustos ayında<sup>4</sup> Qaa-Ras Baalbek bölgesinde Lübnan Silahlı Kuvvetleri (LAF) tarafından Irak Şam İslam Devleti'ne (İŞİD) karşı yapılan operasyon, İŞİD savaşçılarının Suriye'nin batısına taşınmasına müsaade edildiği tartışmalı bir anlaşma ile nihayetlenen Hizbullah öncülüğündeki mezkûr operasyonla benzeşiyordu.<sup>5</sup> Ancak şimdilik, bu iki askeri operasyon da askıya alınmış gibi görünüyor. Şu an ise Hizbullah'ın askeri gücü ve Lübnan ölçeğinde terörle mücadelede baskın silahlı güç olarak konumlanması tartışılıyor. İŞİD anlaşması; aslında Hizbullah'ın, ordusunu -savaşçılarını- LAF'ın İŞİD'e karşı mücadeledeki kazanımlarını minimize etmek için başvurduğu üç aşamalı bir girişimdi.

2000'lere kadar Lübnan menşeli bir Şii İslamcı siyasi parti ve militan örgüt olan Hizbullah, Lübnan'ın İsrail'e karşı verdiği savaşta adeta başı çekiyordu ki İsrail işgalinin aynı yıl bitmesini de Hizbullah sağlamıştı. Yanı sıra Hizbullah, İran'ın desteğiyle birlikte Lübnan'da kapsamlı bir güvenlik ve sosyal hizmet ağı geliştirmeyi ve bu ağı muhafaza etmeyi başarmıştı. Sıklıkla "devlet içinde bir devlet" diye anılan Hizbullah'ın gücü ve nüfuzu; Suriye rejimini Sünni bir muhalefete karşı hem yerel hem de bölgesel çapta desteklemesiyle ve buna bağlı olarak Suriye iç savaşına rejimin yanında yer alarak dahil olunca daha da arttı. Adının uluslararası terör listesine alınmasına<sup>6</sup> ve -yerel ve uluslararası aktörler de dahil- Lübnan'daki fraksiyonların muhalefetine rağmen Hizbullah, Lübnan'daki gücünü sağlamlaştırabilmiş, 'düşmanlarını' etkisiz hâle getirebilmiş ve zaman içerisinde daha geniş nüfuz olanaklarına sahip olacağı siyasi aktörlerle iş birliğini geliştirebilmiştir.



Hizbullah'ın Lübnan siyasetindeki altın dönemi, Ekim 2016'da uzun yıllardır müttefiki olan General Michel Aoun'un Cumhurbaşkanı seçilmesiyle başladı. Bu seçimi takiben, Hizbullah'ın ezeli düşmanı olan Başbakan Saad Hariri yönetiminde bir hükümet kuruldu.<sup>7</sup> Bu iki gelişme, Hizbullah'ın Lübnan siyasal

sistemine dahilini ve Lübnan siyasi çevresinin farklı boyutları üzerindeki etkisini arttırdı. Lübnan Hükümeti, Körfez ülkelerine ve uluslararası topluma yönelik orta yolcu bir dış politika ile Hizbullah'a uyan bir iç politika yürütmek arasında zorlu bir denge tutturmaya çalıştı. Karmaşık bölgesel dinamikler –Hizbullah'ı İran'ın bölgedeki lejyonu olmakla suçlayan bölgesel güçler, ayrıca Hizbullah ve örgütün destekçisi İran'ın uluslararası topluma ve Körfez ülkelerine yönelik husumeti- göz önüne alındığında bu durumun, gün geçtikçe daha zor bir görev hâline geldiği de görüldü. ABD'nin Hizbullah üzerindeki yaptırımlarının sıklaşması da hâlihazırda kötü bir durumda olan Lübnan'daki ekonomik koşulları geriletmeye yeterken ülke için hayati öneme sahip banka sektörü üzerindeki baskıların da artmasını beraberinde getirdi. Hariri'nin istifası ise Suudi Körfez İşleri Bakanı Tamer el-Sabhan'ın söz konusu durumu tabiri caizse kızıştıran açıklamalarıyla birlikte geldi. Reuters tarafından yayımlanan bir makalede<sup>8</sup> Bakan Sabhan, Hizbullah'ın saldırganlığı olarak tanımladığı mevcut durumdan ötürü Lübnan Hükümeti'ni "Suudi Arabistan'a savaş ilân eden bir hükümet" gibi davranmakla itham ederek tehdit etti. Hariri liderliğindeki hükümeti, görevinin ilk yılında Hizbullah'a karşı harekete geçmekte başarısız olmakla suçlayan Sabhan, "Hizbullah'ı durduracak ve Güney Lübnan'daki (Şii topluluğun merkezi) inlerine geri döndürecek olanlar var" diye konuştu. Al-Arabiya TV'deki bir mülakatında da "Lübnanlıların hepsi bu riskleri bilmeli ve dönülmez bir noktaya varmadan önce bu meseleleri düzeltmelidir." diye ekledi.

Tüm bu sebeplerden ötürü, Lübnan devleti Hizbullah ikilemiyle karşı karşıya kalmıştır ve bu ikilem hem yerel hem bölgesel düzeyde çözüme kavuşturulmadığı takdirde, mevcut sistemin parçalanması neticesini doğurabilir.

***IŞİD anlaşması; aslında Hizbullah'ın, ordusunu -savaşçılarını- LAF'ın IŞİD'e karşı mücadeledeki kazanımlarını minimize etmek için başvurduğu üç aşamalı bir girişimdi***





Hizbullah üzerine uzmanlaşan araştırmacılar ve kimisi örgüte yakınlığı ile bilinen, bazıları ise muhalif olan politikacılar, ayrıca örgüte yakın bir Lübnan ordusu komutanının yanı sıra bir Hizbullah komutanı, bir Lübnanlı bankacı ve bir ekonomist ile yapılan mülakatların yer aldığı bu araştırmada, Hizbullah'ın Lübnan devletiyle ilişkisine ve bu ilişkinin gelecekte nasıl bir noktaya evrileceğine dair bir çerçeve çizilmeye çalışılmaktadır. Araştırmacının en sonunda yer vereceği kaynakların bir kısmı ise adlarının anonim kalması koşuluyla konuşmayı tercih etmişlerdir.

***Lübnan Hükümeti, Körfez ülkelerine ve uluslararası topluma yönelik orta yolcu bir dış politika ile Hizbullah'a uyan bir iç politika yürütmek arasında zorlu bir denge tutturmaya çalıştı. Karmaşık bölgesel dinamikler –Hizbullah'ı İran'ın bölgedeki lejyonu olmakla suçlayan bölgesel güçler, ayrıca Hizbullah ve örgütün destekçisi İran'ın uluslararası topluma ve Körfez ülkelerine yönelik husumeti- göz önüne alındığında bu durumun, gün geçtikçe daha zor bir görev hâline geldiği de görüldü***

Makalede öncelikle Lübnan'ın Hizbullah ile iç savaş sonrası dönemdeki tarihi ilişkilerinin üzerinde durulacaktır. Daha sonra ise Hizbullah'ın siyasi rolüne, parlamentodaki ve hükümetteki stratejisine, Lübnan'ın güvenlik kurumlarının üzerindeki etkisine, ülkenin siyasal sistemi üzerindeki gücünü arttırmak yönündeki hedefine ulaşmak için dikkatli bir şekilde kullandığı “tehdit ve ödül politikaları” dengesine, yurtdışındaki militan ağına ve bunların neticesi olarak Lübnan üzerine yapılan uluslararası baskılara değinilecektir.

Makalenin sonunda ise böylesine güçlü ve tartışmalı bir devlet dışı aktörün varlığında Lübnan'ın bölgesel ve uluslararası politikadaki şizofrenik ahvalinin sürdürülebilirliği değerlendirilecektir.

## **I. Hizbullah'ın Lübnan Devletiyle Olan İlişkileri**

Özünde, 1982 ile 2000 yılları arasında süren İsrail işgaline karşı mücadele etmeye odaklanan güney Lübnanlı bir örgüt olan Hizbullah, zaman içerisinde güçlü bir paramiliter güç hâline gelmiştir. Örgüt ile devlet arasındaki ilişkiler, Hariri suikastının ardından 2005'ten 2017'ye



**Modern Lübnan devleti, savaş sonrasında 1989 tarihli Taif Anlaşması ile şekillenmiştir. Bu anlaşma ile iktidar, Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında eşit bir şekilde paylaştırılmış, ülkenin üzerindeki Suriye vesayeti güçlendirilmiş ve Kataeb, Lübnan Kuvvetleri ve Amal gibi birçokları silahsızlanmaya zorlanırken Hizbullah ülkenin yegâne direniş hareketi olarak tanınmış ve askeri gücünün korumasına da ayrıca müsaade edilmiştir. Hizbullah'ın çetin bir muhalifi olan Lübnanlı gazeteci Ali Amine, "Çok basit bir şekilde anlatmak gerekirse, İran'ın desteğini arkasına alan Hizbullah, İsrail'e karşı Lübnan direnişini teheline almıştır." derken bu durumu bir yanyıla özetlemektedir**

kadar ciddi bir şekilde kötülemeden önce Suriye işgali altında görece bir istikrar döneminden geçmiştir. 1969 yılında Kahire Anlaşması, ülkenin güney cephesinde İsrail'e karşı Filistinlilerin silahlı mücadeleye başlamasının yolunu açmıştır.<sup>9</sup> Bir silahlı Şii örgüt olan ve karizmatik lider Sayed Musa Sadr tarafından kurulan Amal, 1982'ye kadar İsrail'e karşı verilen mücadelenin başını çekmiştir. Aynı yıl örgüt, yeni lider Nabih Berry (halihazırda hareketin sözcülüğü görevini yürütmektedir) İsrail'in Lübnan işgaline karşı yılgınlık gösterip mücadeleyi sonlandırdığını duyurunca hareket bölünmüş ve Amal'ın İslami kanadı bu karara kesin suretle karşı çıkmıştır. Karşı çıkan bu kanat, Güney Lübnan'daki ve Beka Vadisi'ndeki diğer Şii militanlarla birleşmiş ve İsrail'in yayılmasını durdurmak için İran aracılığıyla gönderilmiş olan İran Devrim Muhafızları tarafından eğitilmiştir. İsmi gizli kalması şartıyla konuşmayı kabul eden bir Hizbullah komutanı, mülakatsırasında "Lübnan'ın direniş dönemi 1984'te başlamıştır." diyerek bir anlamda bu durumu açıklamaktaydı.<sup>10</sup> Netice olarak Hizbullah'ın Amal'den ayrılıp farklı bir organizasyonel yapı olarak kendisini bir anlamda yeniden var etmesi esasında iki büyük hadise ile belirginleşmiştir: Politik-askeri komuta yapısının ortaya çıkması ve Dokuzlar Manifestosu olarak bilinen; İslam'ın, Örgüt'ün doktrini olduğuna vurgu yapılmasının yanı sıra imzacılarının İran Ayetullah'ına bağlılığını ilân ederek İsrail'e karşı cihat çağırısı yapılması.

AnNahar'da köşe yazarı olan ve Hizbullah'ı yakından takip eden Lübnanlı gazeteci Brahim Beyram, "Hizbullah devletin dolduramadığı bir alanda doğmuştur çünkü o dönemde oturup konuşacak bir devlet yoktu." diye öne sürmektedir.<sup>11</sup>

Modern Lübnan devleti, savaş sonrasındaki 1989 tarihli Taif Anlaşması ile şekillenmiştir. Bu anlaşma ile iktidar, Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında eşit bir şekilde paylaştırılmış, ülkenin üzerindeki Suriye vesayeti güçlendirilmiş ve Kataeb, Lübnan Kuvvetleri ve Amal gibi birçokları silahsızlanmaya zorlanırken Hizbullah ülkenin yegâne direniş hareketi olarak tanınmış ve askeri gücünün korumasına da ayrıca müsaade edilmiştir.<sup>12</sup> Hizbullah'ın çetin bir muhalifi olan Lübnanlı gazeteci Ali Amine, “Çok basit bir şekilde anlatmak gerekirse, İran'ın desteğini arkasına alan Hizbullah, İsrail'e karşı Lübnan direnişini tekeline almıştır.” derken bu durumu bir yanıyla özetlemektedir.<sup>13</sup> Hizbullah ve Lübnan Devleti arasındaki ilişki, Lübnan iç savaşından sonra 1992 yılında ilk kez yapılan seçimlere örgütün dahil olmasıyla daha da güçlenmiştir. Örgütün Lübnan siyasi sistemine resmen dahil olmasıyla birlikte, uzmanlar “Hizbullah'ın Lübnanlılaşmasını”<sup>14</sup> övgüyle karşılamışlardır. Analistler, Hizbullah'ın geniş ölçekli bölgesel ajandasını terk edip daha Lübnan merkezli bir siyaset izleyeceğine inanmışlardır. Hizbullah'a yakın olan ve adının gizli kalması şartıyla konuşan bir Lübnan Ordusu mensubu,<sup>15</sup> “Devlet, güneydeki nüfusu katliama karşı koruyamazken Hizbullah, Lübnanlı Şiileri İsrail'e karşı koruyan tek yapıydı.” demektedir. Hizbullah, İsrail işgaline karşı mücadelesini 2000 yılına kadar sürdürmüştür. O zamana kadar, Lübnan'daki İsrail askerleri arasında ölenlerin sayısı oldukça yükselmiş ve bu da İsrail toplumu içerisinde kuvvetli bir muhalefeti ortaya çıkarıp İsrail'in Mayıs 2000'de Güney Lübnan'dan aniden çekilmesine yol açmıştır. İsrail'in tek taraflı kararı, Suriye ve İran'ı Arap-İsrail çatışmasına stratejik olarak dahil olma imkanından mahrum bırakmıştır. Ancak bu durum iki ülkeyi, Birleşmiş Milletler'e (BM) göre Suriye toprağı olarak kabul edilen Sheeba çiftlikleri gibi yeni bir toprak ihtilafı ile karşı karşıya bırakmıştır.<sup>16</sup>

***Milyarder bir iş adamı olan Hariri, Lübnan'ı bölgenin ekonomi ve turizm merkezine dönüştürmek istiyordu ki bu karar doğal olarak İran'ın ve Suriye'nin Arap-İsrail çatışmasında bir araç olarak kullanmak istedikleri Lübnan üzerindeki plânlarına ters düşmüştür***

Hizbullah'ın savunma meseleleri üzerindeki etkisi ve askeri hedefleri, 1992 ile 2004 yılları arasında kesintisiz bir şekilde Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin hedefleri ile çatışmıştır. Emekli gazeteci ve analist Paul

Khalifeh, “Hariri, Lübnan’dan yeni bir Hong Kong yapmak istiyordu.” diye konuşmaktadır.<sup>17</sup> Milyarder bir iş adamı olan Hariri, Lübnan’ı bölgenin ekonomi ve turizm merkezine dönüştürmek istiyordu ki bu karar doğal olarak İran’ın ve Suriye’nin Arap-İsrail çatışmasında bir araç olarak kullanmak istedikleri Lübnan üzerindeki plânlarına ters düşmüştür. Suriye, ülkedeki gücünü sağlamlaştırabilmek için, Hizbullah’ı ve Suriye yanlısı grupları desteklemiş ve dönemin Cumhurbaşkanı Emile Lahoud’un görev süresinin uzatılması için Anayasa’nın değiştirilmesi sürecinde çaba sarf etmiştir.<sup>18</sup> Anayasa’daki bu değişikliğin üzerine BM Güvenlik Konseyi’nin açıkça Suriye’yi işaret ederek Lübnan’daki tüm yabancı askeri birliklerin ülkeden çekilmesi ve Hizbullah da dahil olmak üzere tüm Lübnanlı ve Lübnanlı olmayan gruplara silah bırakması çağrısı yapan 1559 numaralı Kararı gelmiştir.<sup>19</sup> Analistler, Hariri’nin 1559 numaralı Karar’ın alınmasına dolaylı olarak müdahil olduğuna inanmaktadır ki bu da onun sonunu hazırlayan faktör olmuş olabilir: 14 Şubat’ta Hariri, yanındaki 22 kişiyle birlikte büyük bir bombalı suikast neticesinde öldürülmüştür.<sup>20</sup>

Hariri suikastının ardından haftalar boyunca sokak protestoları (“Sedir Devrimi” olarak da anılan süreç) baş göstermiştir. Neticede bu protestolar, Suriye Başbakanı Omar Karame’yi ve kabinesini istifaya sevk etmiştir. Ortaya çıkan tablo ile uluslararası baskı birleşince Suriye, birliklerini Lübnan’dan çekmek zorunda kalmıştır. Yerel düzeyde böylesine kuvvetli bir destekçiyi kaybetmek, Hizbullah’ı uzun süredir gayrı meşru gördüğü Lübnan Hükümeti ile ilk kez müzakerelere katılmaya itmiştir. Örgüte yakın olan ve adının gizli tutulması kaydıyla konuşan bir Hizbullah uzmanı, “Hizbullah’ın Lübnan Devleti ile meselesi şuydu: Devleti, aciz ve geri dönülemez ölçüde yolsuzluğa batmış bir devlet olarak görüyordu.” diyerek bu durumu izah etmektedir.<sup>21</sup>

2005–2008 yılları arasında Hizbullah ve Lübnan Hükümeti arasındaki ilişkiler çalkantılı bir dönemden geçmiştir. Bu süreçte Lübnan tam olarak ikiye bölünmüştür. Birinci grup, 14 Mart’taki parlamento çoğunluğu tarafından temsil edilen ve Hariri suikastının aydınlatılması için detaylı soruşturmayı, katilleri yargılayacak özel bir mahkemenin

kurulmasını ve Suriye askeri kuvvetlerinin Lübnan'dan çekilmesini talep eden Sünniler, Dürziler ve Hristiyanlardan oluşmaktaydı. İkinci grup olan 8 Mart grubu ise Hizbullah, Amal ve son aşamada General Michael Aoun (daha önceleri radikal bir şekilde Suriye karşıtıydı) tarafından liderlik edilen Hristiyan Hür Yurtsever Hareketi'ni (FPM) kapsayan, Suriye ile yakın ilişkiler geliştirilmesini destekleyen ve Hariri suikastının yeni kurulacak uluslararası bir mahkeme tarafından soruşturulmasına karşı çıkan taraftır. Aoun ve Nasrallah, politik ittifaklarını güçlendiren bir mutabakat anlaşmasını imzalamalarının ardından 2006 yılında güçlerini de birleştirmiştir.<sup>22</sup>

Parlamento çoğunluğu, Hükümet ve Hizbullah arasındaki ilişkiler 2006 yılında dramatik bir şekilde bozulmuştur. 2006 yazında Hizbullah iki İsrail askerini kaçırmış ve bu, İsrail'in devasa bir askeri müdahalesini tetikleyip Lübnan için oldukça maliyetli bir savaşın doğmasına sebep olmuştur. Hizbullah ile ittifak içerisinde olan FPM'nin Milletvekili Alain Aoun bir demecinde, "İsrail, Hizbullah'ın yükselişine en büyük katkı yapan aktörlerden biridir ve şimdi Lübnan'ın bu problemi halletmesi istenmektedir." diye konuşmuştur.<sup>23</sup> Çatışma Şiiler ve Sünniler arasındaki mezhepçi gerilimleri daha da arttırmış ve bunu Hizbullah ile Başbakan Sinyora arasında çıkan bir anayasal kriz takip etmiştir. İki taraf, Lübnan için Özel Mahkeme'nin kurulmasına dair ihtilaf içerisinde olmuştur.<sup>24</sup> Khalifeh, "O dönemde Hizbullah'ı gayrı meşru ilân etmek yönünde bariz bir girişim vardı." diye önemle bunu vurgulamıştır.

Hizbullah, 2008 yılında silahlı militanları Beyrut'a konuşlandırmış<sup>25</sup> (7 Mayıs Olayları diye anılan hadise) ve Hizbullah'ın iletişim ağını kapatmaya yönelik hükümet hamlesinden ve Beyrut Havalimanı Güvenlik Şefi Vefik Şekir'in Hizbullah ile bağlantılı olduğu iddiasıyla görevden azledilmesinden sonra siyasi figürleri ve Hükümet'i kuşatmıştır. Hizbullah karşıtı Kataeb Partisi'nin üyesi olan eski Bakan Salim Sayegh,<sup>26</sup> Hizbullah'ın, havalimanı üzerindeki kontrolünü kaybetmesini savaş sebebi olarak gördüğüne inanmaktadır. Syaegh'e göre "bu olay, Lübnan'ı ulusal mutabakata hiçbir şekilde varılamayan bir döneme sokmuştur". Hükümet güçleri ile Hizbullah arasında üç

gün süren savaşta en az 18 kişi ölmüş ve 38 kişi yaralanmıştır. Şiddet olayları, hükümet ve Hizbullah liderliğindeki muhalefet arasındaki 17 aylık siyasi çıkmazı zirveye çıkarmış ve parlamentoyu paralize ederek Cumhurbaşkanlığı mertebesinde bir boşluğun doğmasına sebep olmuştur. Bu hadiseler, Hizbullah ve müttefiklerine karşı veto hakkı olan yeni bir uzlaşma hükümetine zemin hazırlayan Doha Anlaşması<sup>27</sup> ile neticelenen geniş bir bölgesel müdahaleyi de tetiklemiştir.

2010 ve 2011 yıllarında, Suriye ile beraber Hariri suikastına karışmakla suçlanan Hizbullah'ın üzerindeki baskılar artmıştır.<sup>28</sup> İddia edildiği kadarıyla, BM ve Lübnan Cumhuriyeti tarafından, Başbakan Refik Hariri'nin 2005 yılında

**2013 yılında, Hizbullah mensubu bakanların da dahil olduğu Lübnan Hükümeti, Hizbullah savaşçılarının Suriye'de savaştığına dair daha önce gelen haberlere rağmen bölgesel çatışmalardan uzak durmak yönünde oy kullanmıştır**

kurban gittiği suikastın faillerinin yargılaması için kurulan Lübnan Özel Mahkemesi (STL) nezdinde Savcı Daniel Bellemare tarafından bazı Hizbullah üyelerine karşı dava açılmıştır. Bunun karşılığında ise Hizbullah, Mahkeme'yi ABD ve İsrail tarafından manipüle edilmekle suçlamıştır.

Kriz, "8 Mart bakanlarının" Lübnan "koalisyon hükümetinden" Ocak 2011'de istifa etmesi ile bir nebze olsun aşılabılmıştır. Bu istifalar, suçlamaların STL'ye ibraz edilmesiyle eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir. Ocak ayının sonunda "8 Mart grubu tarafından domine edilen" hükümet, Başbakan Necib Mikai liderliğinde kurulmuş ve bu da Hizbullah ile yaşanan durumun normalleşmesine kapı aralamıştır.

2011 yılında Hizbullah'ın ve İran'ın müttefiki olan Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'a karşı geniş çaplı bir Sünni isyanı başlayınca, Lübnan bir kez daha mezhepsel fay hatlarıyla bölünmüştür. 2013 yılında, Hizbullah mensubu bakanların da dahil olduğu Lübnan Hükümeti, Hizbullah savaşçılarının Suriye'de savaştığına dair daha önce gelen haberlere rağmen bölgesel çatışmalardan uzak durmak yönünde oy kullanmıştır.<sup>29</sup> Hizbullah ve İran, Suriye'deki eylemleri kendi direniş eksenlerine doğrudan bir tehdit olarak görmüşlerdir. Bir Hizbullah



komutanı, “Teröristler (Suriyeli muhalifler) direniş eksenini zayıflatmayı hedeflemişlerdir.” diye konuşmaktadır. Şam’da Sünni bir muhalefetin ortaya çıkması, İran’ın Levant bölgesindeki yayılcı ve Tahran ile Bağdat’ı Şam ve Lübnan’a bağlama amacı taşıyan politikalarına bir son verecekti. Hizbullah da 2013 yılında, Esad’ı iktidarda tutmak için kendisini tüm gücüyle bu savaşın içerisinde sokmuş<sup>30</sup> ve bu yeni çatışma, direniş ekseninin (Suriye, Hizbullah ve İran) “terörizme” karşı savaşı olarak sunulmuştur. Bu savaş, Hizbullah tarafından Şii tabanını korumak için gerekli olan bir nefis-i müdafaa savaşı olarak nitelenmiştir. Nihayetinde bu stratejinin Hizbullah için başarılı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla örgüt, Suriye’de sahada savaşan güçlü bir kuvvet ve daha da önemli bölgesel bir aktör olarak ortaya çıkmıştır.

***Şam’da Sünni bir muhalefetin ortaya çıkması, İran’ın Levant bölgesindeki yayılcı ve Tahran ile Bağdat’ı Şam ve Lübnan’a bağlama amacı taşıyan politikalarına bir son verecekti. Hizbullah da 2013 yılında, Esad’ı iktidarda tutmak için kendisini tüm gücüyle bu savaşın içerisinde sokmuş ve bu yeni çatışma, direniş ekseninin (Suriye, Hizbullah ve İran) “terörizme” karşı savaşı olarak sunulmuştur***

Adının saklı kalması koşuluyla konuşan bir uzman, Hizbullah’ın yerel düzeydeki önceliğinin iç istikrarın korunması gibi gözüktüğünü söylemiştir. Bu da Hizbullah’ın, müttefiki General Aoun’un Cumhurbaşkanı seçildiği bir dönemde ezeli düşmanı Saad Hariri’nin Başbakan olarak atanmasını kabul etmesini açıklamaktadır. Khalifeh’in işaret ettiği gibi, “Aoun’un devletin başına geçmesiyle birlikte Lübnan devlet kurumları ile Hizbullah arasındaki ilişkiler istikrara kavuştu, zira iki taraf da savunma stratejisi veya Hizbullah’ın silâh bırakması gibi tartışmalı konulardan kaçınmaktadır.”

## II. Hizbullah ve Lübnan Siyasal Sistemi

Yukarıda belirtilen tarihi hadiseler, Hizbullah’ın Lübnan devlet kurumlarına, siyasi müttefiklerine ve düşmanlarına yönelik politikaları üzerinden yorumlanabilir.



Khalifeh, Hizbullah'ın çok ince bir plânın parçası olarak nüfuz kazandığını ve Hizbullah, Cumhurbaşkanlığı ve ordu arasında açık iletişim kanallarının bulunduğunu fakat ortak bir yönetim karargâhının olmadığını öne sürmektedir.<sup>31</sup> Ancak Hizbullah, kendisini yerel düzeyde tehdit altında hissettiğinde, alternatif olarak Lübnan'ın siyasi kurumları içerisinde pragmatik bir strateji izlemekte ve güç kullanmak suretiyle rakiplerini etkisiz hale getirmek gibi bir taktiğine başvurmaktadır.

Hizbullah'ın pragmatizmi ise çoğunlukla örgütün, ülke için ve neticede kendi geleceği için önemli olduğunu düşündüğü dönüm noktalarına denk düşen zamanlarda ülkenin siyasal sistemine entegrasyonunda görülmektedir. Hizbullah kendisini yalnızca Müslüman ümmeti esas olan cihatçı bir

***Hizbullah, kendisini yerel düzeyde tehdit altında hissettiğinde, alternatif olarak Lübnan'ın siyasi kurumları içerisinde pragmatik bir strateji izlemekte ve güç kullanmak suretiyle rakiplerini etkisiz hale getirmek gibi bir taktiğine başvurmaktadır***

örgüt olarak tanımladıktan sonra, daha önce tanımadığı Lübnan siyasal sistemine dahil olmuş ve bunu yaparken, Dr.Ali Abdallah Fadlallah'ın Hezbollallah Change of Discourse adlı kitabında belirttiği gibi söylem tonunu hafifleterek daha Lübnan merkezci ve uzlaşmacı bir dil kullanmaya başlamıştır. Bu değişim, örgütün liderliğine de yansımıştır. Şeyh Subhi Tufeyli'nin yerini kendisinden daha ılımlı olan ve 1992 yılında yerini Sayed Hasan Nasrallah'a bırakan Sayed Abbas Mussawi almıştır.<sup>32</sup> Beyram'a göre "liderlik koltuğundaki değişim, örgütün farklı gruplara açılmasını ve örgüt pragmatizminin artmasını sağlamıştır".<sup>33</sup> Hizbullah, Lübnan siyasal sistemine katılarak ve makas değiştirip her şeye karşın müttefiki Suriye sayesinde elde ettiği güçle desteklenen ideolojik angajmanı kullanarak ülkenin demokrasi sahnesinde yerini almaya yönelik isteğini ortaya koymuştur. 1992 yılında Hizbullah ilk kez Lübnan parlamento seçimlerinde yarışmış ve 128 sandalyeden 8'ini kazanmıştır. Ayrıca örgüt, bu durumu meşrulaştırmak için iki fetvaya da başvurmuştur: Amine, ilk fetvanın; örgütün Lübnan'daki seçimlere katılmasına cevaz verdiğini, fakat geçmişte Hizbullah'ın Lübnan siyasal sistemini meşru görmediğini belirtmektedir. İlginç bir şekilde diğer fetva<sup>34</sup> ise Şiileri Hizbullah'a oy vermeye davet etmektedir: "Herkes mahşer gününde verdiği oydan hesaba çekilecektir. Yüce İslam'ın



menfaatini düşünenler, listedekilerin ismini (Hizbullah'ın) seçim sandığına bırakmalıdır ve listede olmayan herhangi birine oy vermek meşru değildir.”

Tüm bunlara rağmen Hizbullah, siyasal sistemin lehine sonuç vermesi için sadece dini buyruklara bel bağlamamaktadır. Bu noktada Taif Anlaşması'nın kendisine Lübnan üzerinde tam olarak bir vesayet sağlamasına yardımcı dokunan müttefiki Suriye'den de yardım almıştır. Suriye ise bir diğer Şii partisi olan Amal'e görece daha yakındı. 2000'deki seçimlerde Amal ve Hizbullah ittifakı (Direniş ve Kalkınma Bloku) Güney Lübnan'daki 23 sandalyenin tamamını ve parlamentodaki toplam sandalye sayısının dörtte birinden fazlasını kazanmıştır.<sup>35</sup> Daha önceleri iyi ilişkiler içerisinde olmayan Amal ve Hizbullah arasında filizlenen bu yeni ortaklık, Hizbullah'ın gücünü arttırmasına yol açmıştır. Lübnan'ın 1943 Ulusal Paktı'na göre Başbakan Sünni, Cumhurbaşkanı Maruni Hristiyan ve Parlamento Sözcüsü Şii olmaktaydı. Amal ve Hizbullah da Parlamento Sözcüsü Nabih Berry ile ilişkilerini çok iyi bir düzeyde tutarak temeli sağlam bir ittifak kurmuşlardı. Parlamento liderinin yönlendirmesi altındaki bu ittifak, Hizbullah lehine anayasal emsaller oluşturmasını da mümkün kılmıştır.

Hizbullah'ın takındığı bu yeni pragmatik tutuma, her şeye karşın Başbakan Refik Hariri tarafından her geçen gün daha fazla meydan okunuyordu. Bu durumda da Hizbullah güç kullanımının da gerekli olduğuna kanaat getirmişti. Hem Suriye hem de Hizbullah bu aşamada, müttefikleri Emile Lahoud'u Cumhurbaşkanlığı koltuğunda korumak konusunda anlaşmaya varmıştır. Bu anlamda Suriye, 2004 yılında Lahoud'un Cumhurbaşkanlığı süresinin 3 yıl daha uzatılması için baskı yapmıştır. Bu süre zarfında Hizbullah, Lahoud ile iyi ilişkilere sahip olmuştur. O dönemde Lahoud da Hariri hükümetinin kararlarına (elektrik ve Telekom sektörlerini özelleştirmek ve daha önemlisi Lübnan'da Hizbullah'ın silahsızlandırılması anlamına gelen güvenliği tesis etmek yönündeki arzusuna) her geçen gün daha fazla muhalefet etmiştir.



**Hariri'nin 2005'te uğradığı suikastı takiben Suriye, Lübnan'dan çekilirken ülkedeki siyasi manzara da dramatik bir şekilde değişmiş ve bu durum Hizbullah'ın konumunu zayıflatmıştır. Dolayısıyla örgüt, bir anlamda durumu kontrol altında almak için Lübnan'daki kurumlara, örneğin hükümete daha etkili bir şekilde dahil olmak gerektiğini düşünmüştür. Nihayetinde bir kez daha pragmatizmin gerekli olduğu fikri baskın gelmiştir**

Öte yandan, Hariri'nin 2005'te uğradığı suikastı takiben Suriye, Lübnan'dan çekilirken ülkedeki siyasi manzara da dramatik bir şekilde değişmiş ve bu durum Hizbullah'ın konumunu zayıflatmıştır. Dolayısıyla örgüt, bir anlamda durumu kontrol altında almak için Lübnan'daki kurumlara, örneğin hükümete daha etkili bir şekilde dahil olmak gerektiğini düşünmüştür. Nihayetinde bir kez daha pragmatizmin gerekli olduğu fikri baskın gelmiştir. Bu sebeple Hizbullah, siyasi anlamda Suriye yanlısı olan 8 Mart Hareketi'nin bir parçası olmasına ve Amal ile birlikte parlamentoda 35 koltuk kazanmasına rağmen bazı bölgelerde, Suriye karşıtı olan 14 Mart Hareketi'nin bileşenlerinden bir grup ile birlikte seçime girmiştir.<sup>36</sup> Daily Star'ın eski editörü ve Lübnanlı bir siyaset uzmanı olan Micahel Young'a göre; "Parti (Hizbullah), yeni siyasi süreçte seçime dönük ittifaklara girip varlığını muhafaza ederken, Hariri suikastından doğan tepkileri de elimine etmeyi de başarmıştır."<sup>37</sup>

Ayrıca Hizbullah, Başbakan Fuad Sinyora'nın kabinesine iki bakan (enerji ve iş) yollayarak ilk kez hükümette yer almıştır. Amerikan Üniversitesi'nde siyaset bilimi profesörü olan Hilal Khashan'a göre; "Genelde kabinenin profili; savunma, dışişleri, Telekom ve finans gibi kritik bakanlıkların müttefiklerinin elinde olmasına öncelik veren Hizbullah için önemli değildir."<sup>38</sup> Hizbullah'ın tüm güvenlik meselelerinde bakanlıklarla iş birliği içerisinde olmayı güvence altına almak konusunda hassas olduğunu da eklemektedir. Khalifeh'e göre, Hizbullah'ın Lübnan hükümetine girişi büyük ölçüde, Parti'nin uzun vadede ayakta kalma kapasitesinin ve genel çıkarlarının aleyhinde bir yasal düzenlemenin önüne geçmek için neler olduğunu izlemek ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Hizbullah'ın uzlaşmacı duruşu ise hızlı bir şekilde değişmiştir. Örgüt, 2006'daki savaşın ardından hükümet çoğunluğu ile çatışmaya girmiştir. Nitekim o dönemde Lübnan için Özel Mahkeme hususunda farklı

bloklar arasındaki baskılar artmıştır.<sup>39</sup> Aynı yıl, Hizbullah ve müttefikleri bakanlarını hükümetten çekmiş ve bir ulusal birlik hükümetinin kurulmasını talep etmiştir.<sup>40</sup> Ayrıca Hristiyan temsilcilerin lideri ve yeni müttefikleri Micheal Aoun'un da kabinede bir rol oynaması istemiştir. Öte yandan 31 Ekim'de örgütün genel sekreteri Hasan Nasrallah, hükümetten çekilirken iki seçenek sunarak tehdit mahiyetinde bir açıklama yapmıştır: Ya bir ulusal birlik hükümeti üzerinde uzlaşmak ya da protestolarla karşı karşıya kalmak. Hizbullah ve müttefikleri; hükümetin artık meşru olmadığını, çünkü Şii bakanların istifasıyla birlikte Taif Anlaşması gereğince her büyük mezhebin hükümette temsil edilmesi gerekliliğinin artık yerine getirilemediğini öne sürmüştür. Buna ek olarak Sözcü Nabih Berri, parlamentoyu toplantıya çağırılmayı reddetmiş, bu da Hizbullah ve müttefiklerinin tüm kurumları bir anlamda felce uğratmasının yolunu açmıştır. Nitekim bu açmaza sokma hamlesi, Lübnan devleti ile örgüt arasındaki ilişkilerin yeni aşamasını belirleyecektir.

Bu gelişmeleri takip eden iki yıl boyunca Beyrut sokaklarında isyanlara, çatışmalara ve şehir merkezindeki tüm ana caddelerin kapanmasına şahit olunmuş, bu da ülkenin genel durumuna yansımıştır. Khalifeh'e göre bu dönem, kendisini köşeye sıkıştırılmış gibi hissedilen Hizbullah için bir belirsizlik dönemine karşılık gelmekteydi. 67 kişinin ölümüne sebep olan 7 Mayıs Krizi ancak, birbiriyle savaşan Lübnanlı grupların 21 Mayıs 2008'de Doha Anlaşması üzerinde anlaşması ile son erebilmiştir. Diğer Arap toplumlarının verdiği destek sonucunda Katar'ın başkentinde güçlükle varılan bu barış anlaşması, uzlaşmanın cumhurbaşkanı olarak Michel Suleiman'ın seçilmesini şart koşmuştur. Anlaşma, kabinede iktidardaki mevcut çoğunluk için 16, Hizbullah öncülüğündeki muhalefet için 11 ve yeni Cumhurbaşkanı tarafından aday gösterilenler için 3 kişilik kontenjan ayırmaktaydı. Doha Anlaşması, Hizbullah lehine ciddi bir güç kaymasına yol açmış ve daha önemlisi, çoğunluğun iktidarına son verip bunun yerine kabine kararları için oybirliği gerektiren<sup>41</sup> konsensüs iktidarını getirerek yeni bir anayasal emsal ortaya koymuştur. Bu etkili strateji, Hizbullah tarafından muhalefet ettiği her durumda açık bir şekilde kullanılmıştır.

***Doha Anlaşması, Hizbullah lehine ciddi bir güç kaymasına yol açmış ve daha önemlisi, çoğunluğun iktidarına son verip bunun yerine kabine kararları için oybirliği gerektiren konsensüs iktidarını getirerek yeni bir anayasal emsal ortaya koymuştur. Bu etkili strateji, Hizbullah tarafından muhalefet ettiği her durumda açık bir şekilde kullanılmıştır***

Hizbullah'ın Lübnan'daki sistemi felç edişi, 2009 seçimlerinden önce bir kez daha test edilmiştir. İlk anketler Hizbullah'ı da içeren 8 Mart muhalefet grubunun açık ara farkla zaferine<sup>42</sup> işaret ederken 14 Mart Koalisyonunun parlamentodaki sandalyelerin çoğunluğunu kazanmasını ise sürpriz olarak karşılamıştır. FPM 2009 seçimlerinde 19 koltuk kazanarak parlamentodaki ikinci en büyük parti olmuştu. Hizbullah ve Amal Hareketleri ise 13'er koltukla üçüncü sırada yer almaktaydı. O dönemde New York Times'a göre, "Hizbullah, Lübnan'ın kendisine has siyasal sistemini olduğu gibi kabul ettiğinden ötürü sistem içerisinde nüfuz sahibi olmanın yolunun ittifaklar kurmaktan ve anlaşmalar yapmaktan geçtiğini fark etmişti." Son kertede ise FPM'nin desteğiyle Saad Hariri Hükümeti devrilmiş<sup>43</sup> ve onun yerine Suriye yanlısı Başbakan Najib Mikati öncülüğünde yeni bir hükümet kurulmuştur.

Mikati Hükümeti'nin daha sonradan düşmesi ve 14 Mart Hareketi'ne yakın bir figür olan Tamam Salam tarafından 2014 yılında yeni bir hükümetin kurulması, Hizbullah'ın kargaşa içerisindeki bir bölgede karşı karşıya olduğu tehditlerin farkında olduğunu göstermekteydi.<sup>44</sup> Hizbullah gayri resmi olarak 2011'den beri Suriye ile sıkı ilişkiler içerisindeydi ve o dönemde işler Suriye-İran-Hizbullah eksenini için pek de iyi gözükmemekteydi. Hizbullah açısından, yeni bir kabine oluşturmak Mayıs ayındaki Cumhurbaşkanlığı seçimine ve daha önce iki kez ertelenmiş olan Kasım 2014 parlamento seçimlerine hazırlık için atılan ilk adımdı.<sup>45</sup> 2014'te kurulan yeni Lübnan Hükümeti, esas aktörler (esas olarak İran destekli, Hizbullah öncülüğündeki 8 Mart Hareketi, Suudi destekli 14 Mart İttifakı ve orta yolcu figürler) arasında iktidarı eşit olarak bölüştüren bir birlik hükümeti<sup>46</sup> olarak tevaccüh görmüştü. Ancak hükümet etkili değildi ve iş yapamaz bir haldeydi. Bununla birlikte Hariri öncülüğündeki Gelecek Bloku,<sup>47</sup> ancak "Hizbullah'ın Suriye'den dönmesi" durumunda bir kabine oluşturmayı

kabul edeceğini ilân etmişti ki bu da Hizbullah açısından “imkânsız bir koşuldı.” Yönetimdeki tıkanma, Cumhurbaşkanlığı sarayına kadar uzanmaktaydı. Saray, siyasi aktörler arasındaki ihtilâflar sebebiyle 2016'ye kadar boş kalmıştı. Young'ın söylediği kadarıyla, Hizbullah aslında Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin önünü tıkamamaktaydı, ancak bir çözüm arayışında olmayarak doğrudan güç boşluğunu sürdürecektir ayrılıkların uzamasının yolu açmakta ve amacına da bu yolla ulaşmaktaydı.

Yönetimdeki tıkanma, 2016-2017 dönemine kadar sürdü. Bu yıllara gelindiğinde, İran ve Suriye lehine değişen bölgesel güç dengeleri – ve bu blokun arkasındaki Rusya desteği- ABD'nin bölgeden kısmi geri çekilişiyle birleşince Lübnan'daki atmosfer de değişti. Hizbullah'ın, daha önceki hükümette görüldüğü gibi, aşamalar halinde sağdan merkeze kayan eski düşmanları, örgütle anlaştı. Bir yandan da Hizbullah'ın Suriye'de kazandığı zaferler örgütün politik hasımlarını etkisizleştirmesini sağladı. Örgüt, uzun yıllardır müttefiki olan General Michel Aoun'un Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi için bastırdı ve gücü zayıflamış Saad Hariri'nin Başbakan olarak seçilmesi yönünde uzlaşmaya vardı. Khashan'a göre “Hizbullah siyasi rakiplerine nazaran görece üstün durumda bir aktör olma özelliğine sahip. Arapların zayıflığı sebebiyle dengeler İran'ın lehine değişti. Aoun, Hizbullah olmadan seçilemezdi. Bu da onun örgüte borçlu olduğu anlamına geliyor. Ancak Hariri de daha akıllı başında hareket ederek Aoun'un sınırlarını biliyor.” FPM'nin bir üyesi olan Alain Aoun ise bu yoruma katılmamakta ve “Varılan siyasi uzlaşma en iyi çözümdü, çünkü hiç olmazsa çatışmalara bir son verdi ve herkesin mutlu olmasını sağladı.” diye konuşmaktadır.

***Hizbullah siyasi rakiplerine nazaran görece üstün durumda bir aktör olma özelliğine sahip. Arapların zayıflığı sebebiyle dengeler İran'ın lehine değişti. Aoun, Hizbullah olmadan seçilemezdi. Bu da onun örgüte borçlu olduğu anlamına geliyor. Ancak Hariri de daha akıllı başında hareket ederek Aoun'un sınırlarını biliyor***

### III. Hizbullah'ın Güvenlik Kurumları İçerisindeki Rolü

Hizbullah yanlısı bir Cumhurbaşkanı ve Hizbullah'ın kararlarına karşı çıkma imkânı olmayan bir hükümetin varlığıyla birlikte birçok uzman, İç Güvenlik Kuvvetleri (ISF) haricindeki Lübnan güvenlik kurumlarını (LAF ve Genel Güvenlik Kuvvetleri) Hizbullah üzerinden okumaya başlamıştır. Ancak genel olarak Hizbullah ve güvenlik kurumları arasındaki ilişkiler çeşitli faktörlerden ötürü sıkılaşırken Lübnan'ın güvenlik kurumları, örgütle ilgili meselelere dair Lübnan'daki genel ayrılıkları bir boyuta kadar yansıtmaktadır.

Hizbullah'ın Lübnan güvenlik kurumları içerisindeki etkisi esas olarak güvenlik veya savunma alanlarında kırmızı çizgilerin tesis edilmesi ve önemli pozisyonlara belli figürlerin atanmasıyla pratiğe yansımıştır. Hizbullah'ın güvenlik başlıkları üzerinde de dolaylı bir etkisi

olmaya başlamıştır. Adının saklı kalması şartıyla konuşan yüksek rütbeli bir emniyet yetkilisine göre "Hizbullah'ı rahatsız edip örgütten bir karşılık verilmesine sebep olabilecek tartışmalı kararlar söz konusu olduğunda, güvenlik yetkilileri oto-sansür uygulamaktadır." Bunun bir örneği, Beyrut'un Hizbullah tarafından ele geçirilmesiyle sonuçlanan meşhur 7 Mayıs Olayları'dır. Lübnan ordusu bu olaylar sırasında kenarda kalmış ve çatışmaya dahil olan grupları bastırmakta başarısız olmuştur. Kendisiyle görüştüğüm bir yüksek rütbeli emniyet yetkilisi de "7 Mayıs, askeri kurumlar için bir emsal teşkil etmiş ve tutumlarına sınırlamalar getirmiştir." diye durumu açıklamaktadır.

Amine, güvenlik kurumlarına yapılan atamalar hususunda Hizbullah'ın iki katmanlı bir şekilde sızmalar yaptığına inanmaktadır: Hem atamaların yapılmasında hem de atananlarla ilişkilerin iyi tutulmasında bu durum net bir şekilde görülebilir. Örneğin General Abbas Brahim (Genel Güvenlik Kuvvetleri'nin başı) Hizbullah'ın desteği ile göreve geldi. Örgüt, kendi ajandasını tehlikeye atacak bir atamayı genelde engeller. Bu da bir boşluğa yol açmaktadır. Ayrıca tartışmalı mahiyetteki büyük kararlar politikaya dair yayınları gerekli kılmaktadır ancak bunlar

***Hizbullah'ın Lübnan güvenlik kurumları içerisindeki etkisi esas olarak güvenlik veya savunma alanlarında kırmızı çizgilerin tesis edilmesi ve önemli pozisyonlara belli figürlerin atanmasıyla pratiğe yansımıştır***

Hizbullah'ın çıkarlarına ters ise gerekli yayınlar yapılmayacaktır.” Amine, “Bir Lübnan güvenlik kurumunun hiç suç işlediği için bir Hizbullah üyesini tutukladığını duydunuz mu?” diye de eklemektedir. Öte yandan, yukarıda açıklamalarını aktardığımız emniyet yetkilisi, Hizbullah'ın Lübnan güvenlik kurumlarına sızmasının alttan alta gerçekleştiğini söylemektedir: “Esasında buna sebep olan, güvenlik kurumlarına atamalar yapan Meclis Sözcüsü Nabih Berry'dir. Hizbullah sadece kendi faaliyetleri için tehdit teşkil edebilecek isimlerin atanmasını engellemektedir.” Hizbullah için önemli olan pozisyonlar; Güney Lübnan'daki güvenlik birimlerinin ve askeri istihbaratın başı, ayrıca LAF komutanlığıdır. Bu makale için mülakat yaptığım uzmanlar, Hizbullah ile kurulan ilişkilerin kurumdan kuruma değiştiğine inanmaktadırlar. Beyram'a göre, söz konusu koordinasyon çoğunlukla Genel Güvenlik Kuvvetleri ve Askeri İstihbarat seviyesinde sağlanmaktadır.

Hizbullah, Lübnan ordusuyla olan ilişkisini “Lübnan halkı, ordu ve Hizbullah” denklemi çerçevesinde tesis etmiştir.<sup>48</sup> Hizbullah ve LAF arasındaki ilişkiler son yıllarda daha da sıkışmıştır. İki aktör de İsrail'e ve aşırılık yanlısı örgütlere karşı husumet beslemektedir. 2007'den bu yana LAF, terör örgütü Fateh İslam<sup>49</sup> ve Şeyh Ahmed Assir'i takip eden militanlar<sup>50</sup> gibi aşırılık yanlısı örgütlere karşı birkaç operasyona girişmiştir. Ayrıca hem LAF hem de Hizbullah, El Nusra Cephesi'nin ve IŞİD'in hedefi hâline gelmişlerdir. Bu durum da Lübnan'daki radikal örgütlere karşı mücadeleyi güçlendirmek amacıyla esas olarak Askeri İstihbarat ve Özel Kuvvetler ile Hizbullah arasındaki iş birliğini öne çıkarmıştır.

Tedirginlik hissi, LAF ve Hizbullah'ın aynı anda IŞİD'e karşı yaptığı operasyonla beraber daha da yayılmıştır. 19 Ağustos'ta LAF, Suriye'nin kuzeydoğu sınırındaki son IŞİD yerleşimine karşı bir askerî harekât başlatmıştır. Aynı anda Lübnanlı Şii örgüt Hizbullah da sınırın Suriye tarafındaki militanlara karşı saldırıya geçtiğini duyurmuştur. Bir hafta süren saldırı, IŞİD savaçılarının (aileleriyle birlikte yaklaşık 350 kişi) hızlı bir şekilde buldukları bölgeden ayrılıp, klimalı otobüslerle Irak sınırına yakın bölgelere doğru taşınmaları neticesini doğurmuştur.

Hizbullah bu harekâtını, 2014'ten beri IŞİD'in elinde olan ve daha sonra sınırdaki dağlık bölgeye gömüldükleri ortaya çıkan 9 Lübnanlı askerin akıbetini<sup>51</sup> öğrenmek saiki ile meşrulaştırmıştır. Hizbullah'ın El Nusra Cephesi ve IŞİD ile hızlı bir şekilde anlaşmaya varmasının, IŞİD'e karşı başarılı operasyonu ile LAF'ın kazandığı başarının bir kısmına çöreklenme girişimi açıkça ortadadır. Ancak kendisiyle görüştüğüm Lübnanlı bir askeri yetkili bu görüşe karşı çıkmakta ve Hizbullah ile LAF'ın cihatçı gruplar yahut İsrail'e karşı olsun fark etmeksizin hep koordinasyon içerisinde olduğunu ve "iki düşmana karşı da birlik hâlinde hareket ettiklerini" söylemektedir.

#### IV. Hizbullah'ın Tehdit ve İş Birliği Politikası

Hizbullah'ın Lübnan'ın güvenlik kurumlarına ve siyasal sistemine başarılı fakat bir o kadar da ürkütücü bir şekilde sızması, kendi siyasal müttefiklerine ve düşmanlarına yönelik tehdit ve ödül seçeneklerini içeren etkili bir ikili strateji ile koordine edilmektedir.

Beş Hizbullah üyesinin faili olarak ilân edildiği Refik Hariri suikastının ardından Lübnan'da Hizbullah'ın ve Suriye'nin varlığına karşı çıkan bazı güçlü figürlere karşı bir dizi gizemli suikastlar gerçekleşmiştir: Hristiyan meclis üyeleri Gibran Tuani, Walid Eido ve Antoine Ghanem, orduda Operasyonlardan Sorumlu Komutan olan François al-Hajj, An-Nahar Gazetesi'nin köşe yazarı Samir Kassir ve Lebanese Broadcasting Corporation muhabiri May Chidiac<sup>52</sup> bunlardan sadece birkaçıdır. Bunlara ek olarak, 21 Kasım 2006 yılında hem Hizbullah'ı hem de Suriye'yi sert bir şekilde eleştiren ve hükümette bakanlık görevini yürüten 33 yaşındaki Pierre Gemayel de öldürülmüştür.

***Hizbullah'ın Lübnan'ın güvenlik kurumlarına ve siyasal sistemine başarılı fakat bir o kadar da ürkütücü bir şekilde sızması, kendi siyasal müttefiklerine ve düşmanlarına yönelik tehdit ve ödül seçeneklerini içeren etkili bir ikili strateji ile koordine edilmektedir***

Siyasi figürlerin hedef alınmasının yanı sıra, 2005 sonrası dönemde bazı emniyet teşkilatı mensupları da faili meçhul cinayetlere kurban gitmiştir. Bu suikastlara kurban gidenler arasında Hariri soruşturmasını yürüten isimler de vardır. 5 Eylül



2006'da ISF İstihbarat Birimi yetkililerinden Yarbay Samir Shehadeh'in içerisinde olduğu bir araç konvoyu, güney Lübnan'daki Rmeileh kentinde uzaktan kumandalı patlayıcı ile hedef alınmıştır. 2008 yılında ISF soruşturmacısı Çavuş Wissam Mahmoud Eid de oldukça etkili bir bombalı saldırıda öldürülmüştür. Eid ve Shehadeh'in Hariri suikastına dair soruşturmayı yürüten isimler olduğunu unutmamak gerekir. ISF istihbaratının başındaki Wissam Hassan da Kasım 2012'de Beyrut'a komşu bir kent olan Ashrafieh'te bir bombalı saldırıda öldürülmüştür. Eid, Hariri suikastını Hizbullah üyelerine bağlayan ilk kişiyken; Hassan, Suriye'nin Lübnan'daki terör saldırıları ile bağlantısına dair kanıtları yüksek profilli bir dosyada ortaya koyan kişiydi.<sup>53</sup> Yanı sıra Hassan, Lübnan eski İçişleri Bakanı Michel Samaha ile Suriyeli yetkililerin bombalı saldırı plânlamaları konusunda iş birliği içerisinde olduğunu ortaya çıkarmıştı. Söz konusu bombalı saldırılara dair bugüne kadar herhangi bir gelişme kat edilemedi.

***FPM'ye liderlik eden popüler bir Maruni politikacı olan Aoun, 2005'te sürgünden döndüğünde 14 Mart Hareketi tarafından dışlandığı için mağduriyet hissetmekteydi. Esasında Aoun, Hizbullah için olası bir müttefik değildi ancak Suriye'nin Lübnan'dan çekildiği 2005 sonrası atmosferde örgüt, ulus çapında daha fazla meşruiyet kazanmaya ve üstündeki mezhepçi ve ideolojik damgadan kurtulmaya ihtiyaç duymaktaydı***

Hizbullah'ın sistematik bir şekilde uyguladığı "atama" politikası, en çok Micheal Aoun'u sahiplenişinde ortaya çıkmıştır. FPM'ye liderlik eden popüler bir Maruni politikacı olan Aoun, 2005'te sürgünden döndüğünde 14 Mart Hareketi tarafından dışlandığı için mağduriyet hissetmekteydi. Esasında Aoun, Hizbullah için olası bir müttefik değildi ancak Suriye'nin Lübnan'dan çekildiği 2005 sonrası atmosferde örgüt, ulus çapında daha fazla meşruiyet kazanmaya ve üstündeki mezhepçi ve ideolojik damgadan kurtulmaya ihtiyaç duymaktaydı. Khashan, "Hizbullah kendisini ana akım bir hareket olarak sunmalıydı, bu sebeple Hristiyan bir müttefike ihtiyacı vardı. Aoun, 14 Mart Hareketi tarafından kabul edilmemişti ve Hizbullah'a çok ihtiyaç duyduğu meşruiyeti verdi." diyerek bu noktaya işaret etmektedir. Aoun'un FPM'si ve Nasrallah'ın Hizbullah'ı birbiriyle örtüşen çıkar ilişkilerine sahiplerdi.

2006 yılında iki lider bir mutabakat bildirisi imzalamıştır.<sup>54</sup> Bu anlaşma, ittifakın çerçevesi bakımından bir ilk olmuştur ve Sünniler önderliğindeki güçlü ittifaka karşı durabilmelerinin yolunu açarak iki tarafa da faydalı olmuştur. Alain Aoun, “Hizbullah ve FPM arasında iki tarafın da önceliklerine dair ortak bir anlayış var ve bu ittifaka ortak bir sadakat var.” diye konuşmaktadır. Mutabakat anlaşmasının Lübnan'daki siyasi atmosferi yatıştırırken Hizbullah ve düşmanlarının yerel düzeyde birlikte var olabilmelerinin yolunu açtığına inanan Aoun, “Hizbullah, Hristiyanların haklarını kazanması ve hükümette daha fazla temsile sahip olması yolundaki mücadelemizi desteklemiştir.” diye de eklemektedir.

***Hizbullah'ın ürkütücü bir şekilde sistemi ele geçirme süreci 4 Kasım'da; Hariri, Riyad'da İran'ı Lübnan'ın iç işlerine karışmakla suçlayıp istifa edince daha önce emsali olmayan bir darbe almıştır. Hariri'nin açıklamasını takiben Suudi Arabistan'ın Lübnan'a yönelik söylemi de sertleşmiştir***

General Aoun'un Hizbullah'a verdiği desteğin FPM açısından oldukça başarılı bir hamle olduğu görülmüştür. Michel Suleiman'ın cumhurbaşkanlık süresinin 2014'te sonra ermesiyle birlikte, 14 Mart Koalisyonundaki temel partiler, Michel Aoun yerine Lübnan'ın Güçleri Partisi Başkanı Dr. Samir Caca'nın adaylığına hep

birlikte destek vermişlerdir.<sup>55</sup> 14 Mart Koalisyonu'nun oyları, dönemin başbakanlık adayı Saad Hariri'nin Hizbullah ve Suriye yanlısı olan Marada Hareketi'nin lideri Süleyman Franci'ye bir “konsensüs adayı” olarak destek vermeyi tercih etmesiyle bölünmüştür. Alain, “Hizbullah, Franci'nin adaylığına destek verebilirdi ancak General Aoun'a sadık kaldı.” diye konuşmaktadır.

2016 yılının sonu, Lübnan'da önemli değişikliklere sahne olmuş ve Hizbullah'ın akıllıca sürdürdüğü “adam atama” politikası, Michel Aoun'un Saad Hariri'nin başbakanlığında kurulacak yeni bir ulusal birlik hükümetiyle beraber Ekim'deki seçimlerde seçilmesiyle birlikte taçlandırılmıştır. Hizbullah'ın bu başarılı politikası, Aoun'un seçilmesi ve bir dönemler 14 Mart Koalisyonu diye anılan koalisyonun nihai dağılışına sebep olacak şekilde Hariri'nin tarafsız bir konuma çekilmesiyle kendisini göstermiştir. Young'a göre, bu politik birliktelik 14 Mart Hareketi'ni çok daha belirsiz bir politika yapımına itmiştir.

Bu kayda değer gelişmeler bölgesel düzeydeki güç dengesi değişimlerine ve Lübnan içerisindeki siyasi dinamiklere de yansımıştır. Hizbullah, müttefikini devletin başına koyarak ve siyasi hasmı Saad Hariri'yi etkisizleştirerek çifte

başarı elde etmiştir. Ancak Hizbullah'ın ürkütücü bir şekilde sistemi ele geçirme süreci 4 Kasım'da; Hariri, Riyad'da İran'ı Lübnan'ın iç işlerine karışmakla suçlayıp istifa edince daha önce emsali olmayan bir darbe almıştır. Hariri'nin açıklamasını takiben Suudi Arabistan'ın Lübnan'a yönelik söylemi de sertleşmiştir. Suudi Arabistan'ın Körfez İşlerinden Sorumlu Bakanı Tamer el-Sabhan,<sup>56</sup> Hizbullah tarafından saldırıganca bir tutum gösterildiği sebebiyle Lübnan Hükümeti'nin "Suudi Arabistan'a savaşı ilân eden bir hükümet olarak muamele göreceğini" söylemiştir.

Hariri yönetimini hükümette kaldığı bir yıl boyunca Hizbullah'a karşı eyleme geçmekte başarısız olmakla suçlayan Sabhan, "Hizbullah'ı durdurup güney Lübnan'daki inlerine geri yollayacaklar var." Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Hariri'nin hamlesi hem Lübnan hem de Hizbullah için bir belirsizlik dönemini beraberinde getirmektedir. Ülke muhtemelen uzun bir dönem güvenlikçi refleksleri olan bir hükümet tarafından yönetilecek ve bu durum, 2018 ilkbaharında yapılması plânlanan parlamento seçimlerinin de ertelenmesi neticesini doğuracaktır.

## V. Hizbullah'ın Yabancı Lejyonları

Hizbullah, yürüttüğü iç politikaya paralel olarak bölgesel varlığını da kuvvetlendirmiştir. Esasında Hizbullah'ın bölgesel düzeydeki rolü Suriye'deki savaşla birlikte öne çıkmıştır. Her ne kadar Hizbullah ilk başlarda Suriye'deki protestolara mesafeli yaklaşıp da 2011'in sonunda, Libya'da yerel bir basın organı olan Ya Libnan, 7 Hizbullah militanının rejim yanlısı kuvvetlerin protestocuları bastırmasına yardım ederken Suriye'de öldüğünü haberleştirmiştir.<sup>57</sup> Ekim 2012'de Nasrallah bazı Hizbullah savaşçılarının Suriye'ye yakın sınır köylerinde yaşayan Lübnanlı Şiiileri koruduğunu itiraf ederken, Ocak 2013'te Hizbullah savaşçılarının Sayida Zeynep civarlarında savaştığına dair videolar ortaya çıkmıştır. Nasrallah'ın açıkça Suriye'de savaştıklarını ve Suriye'nin ABD, İsrail veya aşırı Sünnilerin (tekfirciler) eline düşmesine müsaade etmeyeceklerini söylemesi Nisan 2013'ü bulmuştur. Bir Hizbullah komutanı, "Suriye'de savaşmak zorundaydık, ortada olan şey inancımıza ve direniş eksenine karşı tekfircilerce yürütülen bir savaştı." diyerek Hizbullah'ın mücadelesi ile iftihar etmektedir.

Hizbullah; savaş sırasında hücum desteği, sık sık saldırıya uğrayan stratejik bölgeleri elde tutma ve rejim yanlısı militanların eğitimi gibi Suriye'de önemli bir rol oynamış ve farklı işlevler görmüştür. Askeri uzmanlarla ve Hizbullah savaşçıları ile yapılan mülakatlar, Hizbullah'ın birçok vakada Suriye Ordusu'nun esas saha gücü olduğunu göstermektedir. Bu durum ilk olarak Qussayr çatışmasında belirginleşmiştir. Hizbullah ayrıca Suriye Ordusu ile beraber hareket eden paramiliter güçler oluşturarak ve onları destekleyerek de Esad rejimine arka çıkmıştır. Bu grupların çoğu, Hizbullah ve İran'ın ortak çabalarının ürünüdür ve genelde İran finansal desteği sağlarken Hizbullah da grupların eğitilmesi işini üstlenmiştir.

***Nasrallah'ın açıkça Suriye'de savaşçıları ve Suriye'nin ABD, İsrail veya aşırı Sünnilerin (tekfirciler) eline düşmesine müsaade etmeyeceklerini söylemesi Nisan 2013'ü bulmuştur***

Hizbullah, Yemen'deki Husi isyanına da destek vermiş ve bir anlamda onlara askeri danışmanlık rolü üstlenmiştir. Suudi Arabistan, Abdulmansur Hadi'nin geçiş hükümetine destek vermek amacıyla bir koalisyon oluşturduğunda, Hizbullah ve İran da Husi isyancıları ve ülkenin eski devlet başkanı Ali Abdullah Salih'i desteklemiştir. Foreign Affairs'e göre<sup>58</sup> -Suudi Arabistan menşeli Al Arabiya'dan alıntı ile- geçen yıl dolaşıma giren bir video, Hizbullah komutanı Ebu Salih ile Yemen'deki Husi kuvvetleri arasındaki bir toplantıyı adeta gözler önüne sermektedir. Dergideki yazıya göre, bu video askeri teçhizat giyen bir adamın Lübnan aksanıyla, spesifik olarak sınır kuvvetlerinden ismi bilinmeyen bir Suudi komutan dahil olmak üzere Suudi Arabistan içerisindeki suikast operasyonlarına yönelik eğitim hususunda

***Hizbullah; savaş sırasında hücum desteği, sık sık saldırıya uğrayan stratejik bölgeleri elde tutma ve rejim yanlısı militanların eğitimi gibi Suriye'de önemli bir rol oynamış ve farklı işlevler görmüştür***

Husilerden bir gruba seslendiğini göstermektedir. Hizbullah'a yakın kaynaklar az sayıda Hizbullah uzmanının Husi isyancılara eğitim ve siyasi müzakereler hususunda onlara danışmanlık yaptığını itiraf etmiştir.

Hizbullah, Körfez ülkelerindeki faaliyetlerini de arttırmıştır. Geçtiğimiz Temmuz ayında<sup>59</sup> Kuveyt, terör hücreleri oluşturmakla suçlanan 21

Şii'nin Hizbullah tarafından eğitildiği iddiasıyla Lübnan'ı uyarmıştır. Al Jazeera'ye göre Kuveyt, geçtiğimiz Eylül ayında da İran Hükümeti ve Hizbullah ile bağlantılı olup Kuveyt yönetimine karşı saldırılar plânladığı şüphesiyle 26 kişiyi cezalandırmıştır.<sup>60</sup> Nisan 2016'da ise Birleşik Arap Emirlikleri (BEA) devletin siyasi, askeri ve ekonomik faaliyetlerine yönelik istihbarat toplayan birkaç Hizbullah üyesini cezalandırmıştır.<sup>61</sup> Haziran 2016'da Riyad, Suudi Şii toplumunun anayurdu olan Al Qatif'in doğu bölgesindeki Awamiyah köyündeki güvenlik kuvvetlerine yönelik saldırılar düzenlemeyi plânlayan bir hücre ile Hizbullah arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmıştır.<sup>62</sup> Hizbullah'ın kaynakları ise son haftalarda, özellikle de Hariri'nin istifasından sonra daha çok ortaya çıkmış ve topyekün savaş durumundan bahsetmişlerdir. Bize konuşan Hizbullah komutanı, "Suudi Arabistan, Suriye'de bize karşı plân yaptı... Eğer Hizbullah yönetimi Suudi Arabistan'a gitmemizi söylerse oraya da gideriz." diye konuşmaktadır.

## VI. Hizbullah'ın Bölgesel Rolü ve Lübnan Üzerinde Artan Baskı

Hizbullah'ın bölgeye yönelik keskin adımları ile Körfez ülkelerine yönelik duyduğu husumet birleşince, bunun Lübnan için bir bedeli olması kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim Hizbullah'ın bölgeselleşmesi bir terör örgütü olarak sınıflandırılmasına daha fazla sebep olmakta, bu durum da sadece örgütü değil, Lübnan ekonomisini de etkileyen bir baskıyı beraberinde getirmektedir. Hizbullah'ın üzerindeki uluslararası baskı, STL'nin bir kıdemli Hizbullah üyesi de dahil olmak üzere Hizbullah üyelerini Refik Hariri suikastıyla suçladığı Temmuz 2011'den bu yana artmaktadır.<sup>63</sup> Nasrallah açık bir şekilde hiçbir üyelerinin tutuklanmasına izin vermeyeceklerini belirtmiştir. 2013 yılında Avrupa Birliği, Hizbullah'ın silahlı kanadını terörist örgütler listesine alınması yönünde karar kılmıştır. Bu karar, örgütün Suriye'deki savaş sırasında gerçekleşen bir otobüs bombalaması olayına dahil, ayrıca 2012 yılında Bulgaristan'da gerçekleşen ve Hizbullah'ın herhangi bir bağlantıyı reddettiği ölümcül bombalı saldırıda örgüt üyelerinin oynadığı role dair endişelerle alınmıştır.<sup>64</sup> Bundan yaklaşık üç yıl sonra, Körfez ülkelerinin yaptığı benzeri bir hamleden bir hafta sonra, Arap Ligi de Hizbullah'ı terör örgütü olarak nitelemiştir.<sup>65</sup>

**2013 yılında Avrupa Birliği, Hizbullah'ın silahlı kanadını terörist örgütler listesine alınması yönünde karar kılmıştır. Bu karar, örgütün Suriye'deki savaş sırasında gerçekleşen bir otobüs bombalaması olayına dahil, ayrıca 2012 yılında Bulgaristan'da gerçekleşen ve Hizbullah'ın herhangi bir bağlantıyı reddettiği ölümcül bombalı saldırıda örgüt üyelerinin oynadığı role dair endişelerle alınmıştır. Bundan yaklaşık üç yıl sonra, Körfez ülkelerinin yaptığı benzeri bir hamleden bir hafta sonra, Arap Ligi de Hizbullah'ı terör örgütü olarak nitelemiştir**

Bu şekilde artan baskılar, Hizbullah'ı desteklediği gerekçesiyle Lübnan'a karşı çeşitli önlemlerin alınmasına yol açmıştır. Suudi Arabistan'ın öncülüğünü yaptığı Körfez ülkeleri, Hizbullah'a karşı daha da sertleşmiş ve Lübnan'ı iç ve dış menfaatleri konusunda zorlu bir denge kurmaya zorlamıştır. 2016 yılında Körfez ülkeleri, Hizbullah'ı terör örgütü ilân etmiş<sup>66</sup> ve Lübnan'ın askeri ve güvenlik kuvvetlerine yaptığı yardımda 4 milyar dolar kesintiye gitmiştir. Naharnet'e göre, Riyad daha önceleri sadece örgütle bağlantılı kişileri ve şirketleri cezalandırmaktaydı.<sup>67</sup> Tüm bu hamleler yapılırken, Suudi Arabistan'da çalışan Lübnanlıların neredeyse yüzde 90'ı da işlerinden kovulmuşlardır.

Hizbullah ve Suudi Arabistan arasında Hariri'nin istifası (daha sonra Lübnan'a dönüşünde Cumhurbaşkanı Aoun'un talimatı üzerine askıya aldığı) üzerine hemen önce yaşanan bu son kızıışmanın Lübnan üzerinde farklı boyutlarda ciddi etkileri olabilir.

İsminin saklı kalması şartıyla konuşan ünlü bir Lübnanlı ekonomist, Suudi Arabistan'ın nihayetinde Suudi bankalarının Lübnan finans sektörü ile anlaşma yapmasını engellemek, Lübnanlı iş adamlarına vize vermemek ve eğer bu iş adamları Suudi Arabistan'da ikamet ediyorlarsa ülkeden ayrılmalarını istemek gibi bir dizi yaptırımını devreye sokacağına inanmaktaydı.<sup>68</sup> 2009 yılında Körfez'de yaşayan 350,000'den fazla Lübnanlı bulunmaktaydı. Lübnanlı ekonomist de ilk tesirin piyasadaki güvene ve ardından ticaret ile bankacılık sektörüne yönelik olacağına altını çizip Lübnan'ın ihracatının neredeyse üçte birinin Körfez ülkelerine olduğunu altını çizmektedir. Hâlihazırda, Hizbullah ile daha önce yaşanan gerilimler ve ciddi derecede artmış olan istikrarsızlık sebebiyle Körfez devletlerinin vatandaşları Lübnan emlak sektöründen çekilmiş olup Lübnan'ın turizm gelirlerinde büyük

bir orana sahip olan Körfezli turistlere dair durum da mevcut şartlarla beraber daha kötüye gidecektir.

Hizbullah'a yaptırım uygulamak konusunda Körfez ülkeleri yalnız da değildir. ABD eski Başkanı Barack Obama, 2015 yılında Hizbullah'ın Uluslararası Finansmanının Engellenmesi Yasası'nı imzalamıştır. Bu yasa, Hizbullah ile örgüte bağlı olan Al-Manar TV ile çalışan finans kurumlarına bir dizi yaptırımlar uygulanmasını öngörmektedir.<sup>69</sup> Bankacılık sektöründen bir kaynağımız, "Lübnan bankaları bu yasaya sadıktırlar ve isimleri kara listeye alındığı takdirde ivedi bir şekilde yasanın hükümlerine uymaktadırlar." diye konuşmaktadır.<sup>70</sup> Bu tutum, Lübnan'ın en büyük bankalarından biri olan BLOM'un Beyrut'taki merkezine 2016 yılında yapılan bombalı saldırıyla birlikte bir tepkiyi de tetiklemiştir. Bankacı kaynağımız, "Bu saldırı, bankacılık sektörüne yönelik net bir mesajdı, çünkü bazı bankalar, Hizbullah ile ilişkisi olduğuna şüphe duyulan herhangi birine oldukça karşı oldukça katı önlemler almaktaydılar." demektedir. Bu bankacıya göre, daha sonra Merkez Bankası ile bir anlaşmaya varılmıştır: "Şimdi eğer bir banka şüpheli bir hesabı kapatmak istiyorsa Özel Soruşturma Komisyonu ile irtibata geçmeleri gerekiyor ve eğer Komisyon bir ay içerisinde dönmezse, o zaman hesabı kapatma hakları olacak."

***Hizbullah'a yaptırım uygulamak konusunda Körfez ülkeleri yalnız da değildir. ABD eski Başkanı Barack Obama, 2015 yılında Hizbullah'ın Uluslararası Finansmanının Engellenmesi Yasası'nı imzalamıştır. Bu yasa, Hizbullah ile örgüte bağlı olan Al-Manar TV ile çalışan finans kurumlarına bir dizi yaptırımlar uygulanmasını öngörmektedir***

Donald Trump yönetimi de ABD'nin 1990'lardan bu yana "terörist" olarak gördüğü Hizbullah'a karşı gayretleri arttırmıştır. Trump, İran'a ve nükleer anlaşmaya açıkça karşı çıkmaktadır ve ABD'de Kongre, Hizbullah'a ve ona destek veren devletlere ek yaptırımları onaylamıştır. Hizbullah konusunda uzman bir araştırmacı olan Nicholas Blanford'a göre bu yaptırımlar muhtemelen daha da sıkılaşacaktır. Blanford, Washington mahfillerinde Patriot Act'in (ilgili yasa) Lübnan'ın belli bölgelerinin "kara para aklama merkezleri" olarak ilân edileceğinin konuşulduğunu söylemektedir. Bu önlemin de kabul edilmesi hâlinde, Lübnan

ekonomisi ve bankacılık sistemi üzerindeki baskı daha da artacaktır. Bu sebeple Lübnan bankaları adımlarını dikkatli bir şekilde atmaktadır. Zira Hizbullah'a yönelik yaptırımların daha da sıkılaştırılmasına ve bu yaptırımların Lübnan banka sektörü üzerinde doğuracağı olası etkilere dair endişeler her geçen gün artmaktadır. Hariri'nin istifasından önce konuştuğumuz eski Bakan Sayegh, "Yaptırımların daha da arttırıldığına şahit oluyoruz." diye konuşmaktadır.

Yaptırımların Hizbullah üzerindeki etkisi ise belirsizdir. Örgüt, hastane ve okullar gibi kendisine bağlı organizasyonlar haricinde işlemlerini çoğunlukla nakit para yoluyla yapmaktadır. Buna karşın, eğer Lübnan tümüyle yaptırıma tabi kılınırsa –ki bu günbegün olası bir hâle gelmektedir- Hizbullah baskı altına alınabilir. Bu zamana kadar Hizbullah'ın kendine duyduğu güvenin kaynağı kendi tabanının verdiği koşulsuz destekti. Bu en önemli husus olsa da örgüt, yoluna devam edebilmek için hâlâ kendisini daha tarafsız bir konuma çekmeye ve Lübnan toplumuyla aynı saflarda yer almaya ihtiyaç duymaktadır.

Yakın tarihin gösterdiği üzere, Lübnan'daki toplulukların Hizbullah'a yönelik tarafsızlığı iki faktöre dayanmaktadır: Güvenliği ve ekonomik istikrarı muhafaza etme. Bu sebeple, ülke finansal ve ekonomik bir kargaşaya itilirse, Hizbullah da tehlikeli sulara doğru yol almaya başlayacaktır.

## **VII. Sonuç: Lübnan'ın Hizbullah'a Yönelik Şizofrenik Yaklaşımı Uzun Vadede Sürdürülebilir mi?**

Hariri'nin daha sonra geri çektiği istifası ve İran ile Suudi Arabistan arasındaki sözlü kızışma Lübnan'ın yeni ve karşı konulamaz bir şekilde bölgesel çapta bir çatışma girdabına sürükleneceği bir dönemin habercisidir.

Suudi Dışişleri Bakanı Adil el Cübeyr, CNBC'ye verdiği mülakatta Lübnan'daki durumu "talihsiz" olarak nitelemiş ve bu durumun "İran tarafından desteklenen Hizbullah" sebebiyle olduğunu not etmiştir. Cübeyr ayrıca, Hizbullah'ı Lübnan'daki sistemi esir almakla, Başbakan



Saad Hariri'nin hükümetinin önüne engeller ve Hariri'nin uygulamaya çalıştığı her girişimi baltalamakla suçlamaktadır.<sup>71</sup>

Cübeyr, CNBC'deki mülakatında ayrıca, "Hizbullah, militanlarını muhafaza etmeye devam ediyor, oysa devlet kurumları dışında hiç kimse silâha sahip olmamalı." diye eklemektedir.

***Hariri'nin daha sonra geri çektiği istifası ve İran ile Suudi Arabistan arasındaki sözlü kızışma Lübnan'ın yeni ve karşı konulamaz bir şekilde bölgesel çapta bir çatışma girdabına sürükleneceği bir dönemin habercisidir***

Ancak Suudilerin ve Batı'nın Hizbullah'ın silahlı gücüne dair büyük rahatsızlıklarına rağmen Hizbullah'ın silahlı gücünün dağıtılarak devlete entegre edilmesi, ulaşılabilecek bir hedef olarak gözükmektedir. Geçtiğimiz on yıl boyunca Hizbullah, Lübnan devleti içerisindeki nüfuzunu ve gücünü o kadar pekiştirdi ki şimdi herhangi bir hükümetin orta vadede örgütü silahsızlandırma imkânı bulunmamaktadır.

Bu olguya dair suçlanacak yegâne merci Hizbullah değildir, zira Lübnanlı siyasetçilerin rehaveti olmasıydı örgütün mevcut konumuna ulaşamayacaktı. 2005 yılında Lübnan'daki siyasetçiler, Suriye kuvvetlerinin çekilmesinin ardından devleti yeniden inşa etmeye istekli gözükmekteydi ancak devlet gün geçtikçe başarısızlıklar sergilerken rehavete kapılmışlardır. Nepotizmin ve hesap verilebilirlik eksikliğinin pençesindeki başarısız kurumlar, toplumun tüm kesimlerinden Lübnan siyasi elitine kadar artan yolsuzluklar sayesinde kayda değer servetler elde etmelerine yolu açmıştır. Lübnan, yolsuzluğun olduğu ülkeler arasında 2006'da 63. sırada iken 2016'da 136. sıraya gerilemiştir.<sup>72</sup> İsmi saklı tutan bir Hizbullah uzmanı, "Lübnanlı siyasetçiler Hizbullah'ı devletin dışında kalmayı ve güçlü bir siyasi sistemin kurulmasını engellemeyi istemekle suçlar ancak akla gelen soru şu ki; zayıf bir devletten onlar da çok fazla kazanç sağlıyorken egemen bir devlet inşa etmek gerçekten işlerine geliyor mu?" diye konuşmaktadır.

Khashan, "Ancak bölgesel çapta alınan bir karar Hizbullah'ın silâhları sorununu çözebilir" diye vurgulamaktadır. Eski Bakan Sayegh de Hizbullah'ın Lübnan devlet kurumlarına başarılı bir şekilde sızdığı ve Lübnan'a ciddi bir zarar vermeden birini diğerinden ayırmanın çok güç hâle geldiği konusunda uyarılmaktadır. Netice olarak, Hizbullah kendisini çeşitli devlet kurumlarında kökleştirerek bir devlet-dışı aktör olmaktan bir yarı-devlet aktöre dönüşmüştür.

***Eski Bakan Sayegh de Hizbullah'ın Lübnan devlet kurumlarına başarılı bir şekilde sızdığı ve Lübnan'a ciddi bir zarar vermeden birini diğerinden ayırmanın çok güç hâle geldiği konusunda uyarılmaktadır. Netice olarak, Hizbullah kendisini çeşitli devlet kurumlarında kökleştirerek bir devlet-dışı aktör olmaktan bir yarı-devlet aktöre dönüşmüştür***

İran'a karşı daha sert olmayı hedefleyen bir şekilde Suudi dış politikasının yaşadığı değişimin arka plânında yer alan husus olan Hizbullah'ın yarı devlet statüsü, Lübnan'ı adeta uçurumun kıyısına sürüklemektedir.

Gerilimin ne zaman ve ne biçimde tırmanacağı henüz net olmasa da mevcut bölgesel dengeye bakıldığında doğrudan bir çatışma yerine iki tarafın uzantısı olan gruplar arasında yaşanacak çatışmalar daha olası gözükmektedir. Böyle bir durum ise, İran Devrim Muhafızları'nın tacındaki pırlantalardan biri olması sebebiyle nihayetinde Hizbullah'ın ve örgütün anavatanı olan Lübnan'ın hedef alınacağı anlamına gelmektedir.

Lübnan muhtemelen artan ekonomik ve finansal baskılarla, ayrıca İsrail'den gelecek tehditlerle beraber bölgesel güvenlik durumunun bozulmasıyla karşı karşıya kalacaktır. Bu yönüyle Lübnan'ın şizofrenisi sona erecek gibi görünüyor, zira şimdi tüm ülke, bölgesel istikrarsızlığa maruz bırakılmış durumda.

## Referanslar

- 1<sup>1</sup> Mroue Bassem, Lebanese fear PM resignation was a Saudi Power play, AP, 7 Kasım, 2017 <[https://www.washingtonpost.com/world/middle\\_east/a-saudi-orchestrated-resignation-throws-lebanon-into-turmoil/2017/11/07/c2c7fd34-c382-11e7-9922-4151f5ca6168\\_story.html?utm\\_term=.0f787eade3co](https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/a-saudi-orchestrated-resignation-throws-lebanon-into-turmoil/2017/11/07/c2c7fd34-c382-11e7-9922-4151f5ca6168_story.html?utm_term=.0f787eade3co)>
- 2<sup>2</sup> Naharnet Newsdesk, Hariri: Lebanon's Stability More Important Than Problems Surrounding Us, Naharnet, 23 Kasım, 2017
- 3<sup>3</sup> Cholove, Martin, Trial of Hezbollah suspects begins, 16 Ocak 2014, The Guardian, <<https://www.theguardian.com/world/2014/jan/16/rafik-hariri-assassination-trial-hezbollah-suspects>>
- 4<sup>4</sup> Al Jazeera and agencies, Offensives target ISIL on Syria Lebanon border, Al Jazeera, 19 Ağustos 2017, <<http://www.aljazeera.com/news/2017/08/lebanese-army-begins-offensive-isil-border-170819035851822.html>>
- 5<sup>5</sup> Blandford Nicholas, Free Passage to ISIS, was Hezbollah backed deal a jab to Lebanese army, CSC Monitor, 16 Eylül 2017, <<https://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2017/0906/Free-passage-for-ISIS-Was-Hezbollah-backed-deal-a-jab-at-Lebanese-Army>>
- 6<sup>6</sup> Pawlack Justina, Croft Adrian, EU adds Hezbollah military wing to terrorist list, Reuters, 22 Temmuz 2013 <<http://www.reuters.com/article/us-eu-hezbollah/eu-adds-hezbollahs-military-wing-to-terrorism-list-idUSBRE96KoDA20130722>>
- 7<sup>7</sup> Nakhou Samia, Perry Tom, Lebanon's Aoun wins presidency to end two year political vacuum, Reuters, 31 Ekim, 2016 <<http://www.reuters.com/article/us-lebanon-presidency-session-idUSKBN12V102>>
- 8<sup>8</sup> Perry Tom, Barrington Lisa, Saudi says Lebanon declares war deepening crisis, Reuters, 6 Kasım 2017, <<http://www.reuters.com/article/us-lebanon-politics/saudi-arambia-says-lebanon-declares-war-deepening-crisis-idUSKBN1D61SZ?il=0>>
- 9<sup>9</sup> Fetinni Alyssa, Hizballa, Time, 8 Haziran, 2009 <<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1903301,00.html>>
- 10<sup>10</sup> Ösminin saklı kalması şartıyla konuşan Hizbullah komutanı, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Eylül 2017
- 11<sup>11</sup> Beyram Brahim Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017
- 12<sup>12</sup> Bahout Joe, The unraveling of Taef agreement, Carnegie Endowment, 16 Mayıs, 2016
- 13<sup>13</sup> Amine Ali, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017
- 14<sup>14</sup> Kraszkievicz, Nolan, Hezbollah from Libanization to democratization, University of Oklahoma, 28 Nisan 2011, <[http://www.academia.edu/2649718/Hezbollah\\_From\\_Libanization\\_to\\_Democratization](http://www.academia.edu/2649718/Hezbollah_From_Libanization_to_Democratization)>
- 15<sup>15</sup> Lübnanlı askeri yetkili ile mülakat, Mona Alami ile mülakat, Eylül 2017



- 16' BBC news, in focus Shebaa Farms, BBC, 25 Mayıs 2000 <[http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle\\_east/763504.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/763504.stm)>
- 17' Khalifeh Paul, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017
- 18' BBC News, Lebanon extends president term, BBC, 3 Eylül 2004, <[http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle\\_east/3626280.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3626280.stm)>
- 19' ACLJ, Resolution 1559 and the failure to disarm Hezbollah, ACLJ, 2011, <<https://aclj.org/united-nations/aclj-analyzes-un-resolution-1559-2004-the-failure-to-disarm-hezbollah>>
- 20' Chulov Martin, Trial of Hezbollah suspects begins, The Guardian, 16 Ocak 2014 <<https://www.theguardian.com/world/2014/jan/16/rafik-hariri-assassination-trial-hezbollah-suspects>>
- 21' Hizbullah uzmanı, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017.
- 22' Naharnet newsdesk, Hezbollah Aoun mark Anniversary of MOU, naharnet,6 Şubat 2015 <<http://www.naharnet.com/stories/en/166428>>
- 23' MP Aoun Alain, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017
- 24' CNN World, Cabinet crisis threatens Lebanon tribunal, CNN, 12 Kasım 2006, <<http://edition.cnn.com/2006/WORLD/meast/11/12/lebanon.cabinet/>>
- 25' BBC news, Hezbollah takes over west Beyrut, BBC 9 Mayıs, 2008 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7391600.stm>
- 26' Eski Bakan Sayegh Salim, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017
- 27' Güvenlik Konseyi Raporu, Doha Anlaşması, BM Güvenlik Konseyi, 19 Haziran 2008, <<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20S2008392.pdf>>
- 28' Worth Robert, Bakri Nada, Deal for Lebanese factions leaves Hezbollah stronger, New York Times, 2 Mayıs 2008 <<http://www.nytimes.com/2008/05/22/world/middleeast/22lebanon.html>>
- 29' Alami Mona, Protests Mark Appointment of New PM in Lebanon, IPS, 25 Ocak 2011 <<http://nna-leb.gov.lb/en/show-news/13160/Sleiman-to-respect-dissociation-policy-based-on-Baabda-declaration>>
- 30' Barnard, Ann, Hezbollah commits to an all fight to save Assad, New York Times, 25 Mayıs 2013
- 31' Khalifeh Paul, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017
- 32' Dagher Naji, Hezbollah between ideology and political pragmatism, Lebanese army Issue 63, Ocak 2008, <<https://www.lebarmy.gov.lb/en/content/hezbollah-between-ideology-and-political-pragmatism>>
- 33' Beyram, Brahim, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017
- 34' Hamzeh, Nizar, Lebanon's Hizbullah: from Islamic revolution to parliamentary accommodation, Third World Quarterly, Cilt 14, Sayı 2, 1993 <<http://almashriq.hiof.no/ddc/projects/>>



pspa/hamzeh2.html>

35 Lebanon Parliamentary Chamber, Lebanese elections 2000.<[http://archive.ipu.org/parliament-e/reports/arc/2179\\_00.htm](http://archive.ipu.org/parliament-e/reports/arc/2179_00.htm)>

36 Pan, Esther, Lebanon elections Results, Council on Foreign relations, 21 Haziran 2005, <<https://www.cfr.org/backgrounder/lebanon-election-results>>

37 Young, Michael, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017

38 Khashan, Hilal, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017

39 Clancy Chassay , Lebanon crisis as Hizbullah quits government 13 Kasım 2006, The Guardian, <<https://www.theguardian.com/world/2006/nov/13/syria.lebanon1>>

40 Mac Donal Neil, CBC Investigation who Killed Lebanon Rafik Hariri , CBC, 21 Kasım 2010, <[http://www.academia.edu/2153488/The\\_role\\_of\\_Hezbollah\\_in\\_Lebanese\\_domestic\\_politics](http://www.academia.edu/2153488/The_role_of_Hezbollah_in_Lebanese_domestic_politics)>

41 Daily Star Staff, Cabinet agrees to consensual decision making, daily Star, 6 Mart 2015

42 News, al Jazeera, March 14 bloc wins Lebanon election, al Jazeera, 8 Haziran 2009

43 Worth, Robert, Hezbollah seizes large swathes of Beirut from US-backed Lebanon government, New York Times, 10 Mayıs 2008

44 New Lebanese government finally formed, Now Lebanon, 15 Şubat 2014

45 Bassam Leila, Salomon Erika, Lebanon forms government after 10 month deadlock, Reuters, 15 Şubat 2014 <<https://worldview.stratfor.com/article/lebanon-compromise-government-amid-regional-deadlock>>

46 Lebanon PM forms new cabinet after 10-month deadlock, Al Jazeera, 15 Şubat, 2014 <<http://america.aljazeera.com/articles/2014/2/15/lebanon-pm-formsnewcabinetafterlong-delay.html>>

47 Masters, Jonathan, Laub Zachary, Hezbollah, Council on Foreign Relations, 3 Ocak 2014

48 Alami Mona, LEBANON: 'Incoherent' Agreement Spells the Way Forward, IPS, 24 Eylül 2008, <<http://www.ipsnews.net/2008/09/lebanon-incoherent-agreement-spells-the-way-forward/>>

49 Dakroub Hussein, Three-month battle ends as army takes over refugee camp, AP, 3 Eylül 2007, <<https://www.theguardian.com/world/2007/sep/03/syria.lebanon>>

50 Al Akhbar Afp, Sidon clashes kill 16 soldiers as Assir remains at large, Al Akhbar, 24 Haziran 2013, <<http://english.al-akhbar.com/node/16219>>

51 Nordland, Rod, Lebanon Frees Hundreds of ISIS Fighters in Exchange for Soldiers' Bodies, New York Times, 28 Ağustos 2017, <<https://www.nytimes.com/2017/08/28/world/middleeast/lebanon-isis-syria.html?mcubz=1>>

52 ISF official assassinated in Hazemieh, Now Lebanon, 25 Ocak 2008,

53 Bergman Ronan, The Hezbollah connection, New York Times 10 Şubat 2015 <<https://www.nytimes.com/2015/02/15/magazine/the-hezbollah-connection.html>>



- 54 Charara Nasser, Is the Aoun Nasrallah stagnating? Al-Monitor 18 Temmuz 2013, <<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/07/aoun-nasrallah-alliance-hezbollah-lebanon-politics.html#ixzz4p5bHXfqk>>
- 55 Berti, Bernedetta, Reshuffling of the cards, meet the new government, Foreign Policy Research Institute, 9 Ocak 2017, <<https://www.fpri.org/article/2017/01/re-shuffling-cards-lebanon-meet-new-government/>>
- 56 Perry, Tom, Barrington Lisa, Saudi Arabia says Lebanon declares war, deepening crisis, Reuters, 6 Kasım 2017
- 57 Ya Libnan Staff, 7 Hezbollah fighters killed in Syria, Ya Liban, 2 Eylül 2011
- 58 Corbeil Alexander, Amaransigam Amaranah, The Houthi Hezbollah, Foreign Policy, 31 Mart 2016, <<https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-03-31/houthi-hezbollah>>
- 59 Koweit accuses Hezbollah of training Shias suspected of forming terror cells, AFP, 22 Temmuz 2017, <<https://www.dawn.com/news/1346939>>
- 60 Kuwait charges 'terror cell tied to Iran and Hezbollah', Al Jazeera, 1 Eylül 2015, <<http://www.aljazeera.com/news/2015/09/kuwait-charges-terror-cell-tied-iran-hezbollah-150901134517950.html>>
- 61 Rasheed, Abdulla, Iran set up Hezbollah cell in UAE, court hears, Gulf News, 18 Nisan 2016, <<http://gulfnews.com/news/uae/government/iran-set-up-hezbollah-cell-in-uae-court-hears-1.1715716>>
- 62 Saudi Arabia: Trials of Terrorists Reveal Hezbollah Link to Awamiyah Cell, Shark Awsat, 2 Haziran 2016
- 63 Shaheen Karim, STL indicts fifth Hezbollah member in Hariri case, Daily Star, 19 Ekim, 2013, <<http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2013/Oct-10/234214-stl-names-hasan-habib-merhi-as-fifth-suspect-in-hariri-case.ashx>>
- 64 Pawlack, Justina, Croft, Adrian, EU adds Hezbollah's military wing to terrorism list, Reuters 22 Temmuz 2013
- 65 Arab League brands Hezbollah a terrorist organization, BBC world, 11 Mart 2016 <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-35789303>>
- 66 GCC declares Lebanon's Hezbollah a terrorist group, Aljazeera, 2 Mart, 2016
- 67 Naharnet Newsdesk, GCC discusses measures to Confront Hezbollah, Naharnet, 9 Mart 2016, <<http://www.naharnet.com/stories/en/204165-gcc-discusses-measures-to-confront-hizbullah-as-salam-meets-gulf-envoys>>
- 68 İsmi saklı kalmak şartıyla konuşan meşhur bir Lübnanlı ekonomist, Mona Alami ile mülakat, Beyrut, Temmuz 2017
- 69 Aziz, Jean, How Lebanese banks are handling sanctions on Hezbollah, Al-Monitor 12 Ocak 2016, <<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/01/us-sanctions-lebanon-banks-hezbollah.html#ixzz42Rl15XL>>



70- İsmi saklı kalmak şartıyla konuşan Lübnanlı bir bankacı, Mona Alami ile mülakat, Temmuz 2017

71- Naharnet Newsdesk, Jubeir: Situation in Lebanon the Result of Hizbullah's Activities, Lebanese are Innocent, Naharnet, 10 Kasım 2017

72- Alami, Mona, İsmi saklı kalmak şartıyla konuşan meşhur bir Lübnanlı ekonomist ile mülakat, Temmuz 2017, <<https://tradingeconomics.com/lebanon/corruption-rank>>

73- Mroue Bassem, Lebanese fear PM resignation was a Saudi Power play, AP, 7 Kasım, 2017 <[https://www.washingtonpost.com/world/middle\\_east/a-saudi-orchestrated-resignation-throws-lebanon-into-turmoil/2017/11/07/c2c7fd34-c382-11e7-9922-4151f5ca6168\\_story.html?utm\\_term=.of787eade3co](https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/a-saudi-orchestrated-resignation-throws-lebanon-into-turmoil/2017/11/07/c2c7fd34-c382-11e7-9922-4151f5ca6168_story.html?utm_term=.of787eade3co)>



## YAZAR HAKKINDA

Mona Alami, Atlantic Council bünyesindeki Rafik Hariri Center for the Middle East'de yerleşik olmayan kıdemli bir araştırmacıdır. Alami aynı zamanda TRENDS Research & Advisory bünyesinde araştırmacı olarak çalışmaktadır. Kendisi Ürdün, Mısır, Lübnan, Suriye, Sudan ve Körfez ülkelerindeki siyasi ve ekonomik konuları takip etmektedir. Alami'nin Lübnan siyaseti, Hizbullah, IŞİD ve daha geniş çerçevede Selefilik üzerine pek çok çalışması bulunmaktadır. Alami işletme yüksek lisansını Lübnan Amerikan Üniversitesi'nde tamamlamış olup Lumière University Lyon 2'de jeopolitika alanında doktora yapmaktadır. İngilizce, Fransızca ve Arapça dillerinde yazılar kaleme almaktadır.

## AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum; amacı, Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için tarafsız araştırmalar yapıp buna dönük uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeterek araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6  
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye  
Telefon: +902126031815  
Faks: +902126031665  
E-posta: info@sharqforum.org

**sharqforum.org**

 / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق  
شرك**  
ALSHARQ FORUM





## LÜBNAN'IN HİZBULLAH İKİLEMİ

Lübnan Başbakanı Saad Hariri'nin İran'ı, ülkesinin iç işlerine karışmakla suçlayarak 4 Kasım günü73 istifasını duyurması Orta Doğu'yu kasıp kavuran bir hadiseydi. İstifa açıklamasının Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da yapıldığı göz önüne alındığında Hariri'nin açıklaması; Suudilerin, ezeli düşman olarak kodladıkları İran ile mücadelesini genişletme kararının ve Lübnan'da muhtemelen yeni bir anlaşmanın uygulamaya konulacağına da altını çiziyordu.



[www.sharqforum.org](http://www.sharqforum.org)